

Бекітемін
Ғылым және жоғары білім
саласындағы кәсіби
біліктілік жөніндегі салалық
кеңес отырысының
хаттамасы
(2024 жылғы 21 мамырдағы №1)

Жоғары білім саласындағы салалық біліктілік шеңбері

Астана қ., 2024 жыл

1. Ғылым және жоғары білім саласындағы кәсіптік біліктілік жөніндегі салалық кеңес бекіткен жоғары білім саласындағы салалық біліктілік шеңбері
(2024 жылғы 21 мамырдағы Хаттама № 1).

2. Салалық біліктілік шеңберінің төлқұжаты

Жоғары білім беру салаларының салалық біліктілік шеңбері (бұдан әрі – СБШ) «Кәсіптік біліктілік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 5 бабына сәйкес жасалды.

ҚР Салық Кодексінің 03-2019 Экономикалық қызмет түрлерінің жалпы классификаторы бойынша СБШ қарастырады:

Секция: Р - Білім

Тарау: 85 Білім

Топ: 85.4 Жоғары білім (6-ші, 7-ші, 8-ші деңгейлер)

85.41 Орта білімнен кейінгі білім

Класс: 85.42 Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім

Подкласс: 85.42.1 Жоғары білім

85.42.2 Жоғары оқу орнынан ОО кейінгі білім

3. Жалпы ережелер

Қазақстан Республикасының жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі «Білім туралы» Заңымен реттеледі. 2010 жылы Болон декларациясына қол қойылғаннан кейін Қазақстан толығымен және түпкілікті түрде жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар кадрларды даярлаудың үш деңгейлі құрылымына – «Бакалавриат-магистратура-PhD» түріне көшті. Бұл құрылым құқықтық негізде Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында көрініс тапты:

1) бакалавриат – білім беру бағдарламалары тиісті мамандық бойынша «бакалавр» дәрежесін беретін кадрларды даярлауға бағытталған жоғары білім;

2) магистратура – магистр дәрежесін беретін кадрлар даярлауға бағытталған жоғары оқу орнынан кейінгі білім, білім беру бағдарламалары кемінде 2 жыл оқу мерзімімен ғылыми-педагогикалық бағытты және кемінде 1 жыл мерзімді мамандандырылған бағытты қамтиды.

3) докторантура - білім беру бағдарламалары кемінде 3 жыл оқу мерзімімен философия докторы (PhD) дәрежесін бере отырып, ғылыми және (немесе) оқытушылық қызмет үшін кадрлар даярлауға бағытталған жоғары оқу орнынан кейінгі білім; кәсіби қызметке арналған кемінде 3 жыл оқу мерзімімен сала бойынша докторлық дәрежесін беру қызметін үйлестіреді.

Болон Декларациясына сәйкес ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System/ Кредиттерді аудару және жинақтаудың еуропалық жүйесі) енгізу оқыту мен бағдарламаларын айқын етеді және жоғары білім сапасын арттыруға көмектеседі. Қазақстандық жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында кредиттік оқыту технологиясын енгізу ұлттық білім беру бағдарламаларын халықаралық деңгейде тану, оқу

үдерісінің сабақтастығы, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді ұйымдастыру (бұдан әрі - ЖЖОКБҰ) деңгейлері мен кезеңдерінің сабақтастығын қамтамасыз ету, студенттер мен оқытушылардың ұтқырлығын қамтамасыз ету, сондай-ақ жоғары білім сапасын қамтамасыз ету үшін маңызды. Еліміздегі барлық ЖЖОКБҰ ECTS типі бойынша оқытудың кредиттік жүйесінің қазақстандық моделін пайдаланады, бұл білім беру бағдарламасын немесе жеке курсты меңгеру кезінде студенттің оқу жүктемесін өлшеуге арналған әмбебап жүйе.

Сала миссиясы: сапалы білімге қолжетімділікті қамтамасыз ету арқылы адами капиталды дамыту.

Көрініс: елдің бәсекеге қабілеттілігі мен тұрақты дамуын қамтамасыз ететін сапалы және қолжетімді білім.

Білім беру саласындағы мемлекеттік саясат принциптері:

- 1) сапалы білім алуға барлығының тең құқығы;
- 2) білім беру жүйесін дамытудың басымдығы;
- 3) әрбір адамның интеллектуалдық дамуын, психофизиологиялық және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, халық үшін барлық деңгейдегі білімнің қолжетімділігі;
- 4) білім берудің зайырлы, гуманистік және дамытушылық сипаты, азаматтық және ұлттық құндылықтардың басымдығы, адам өмірі мен денсаулығы, тұлғаның еркін дамуы;
- 5) адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу;
- 6) жеке тұлғаны тәрбиелеу мен дарындылықты дамытуды ынталандыру;
- 7) оқу-тәрбие процесінің сабақтастығы, оның деңгейлерінің сабақтастығын қамтамасыз ету;
- 8) оқыту, тәрбиелеу және дамытудың бірлігі;
- 9) білім беруді басқарудың демократиялық сипаты, білім беру жүйесінің ашықтығы;
- 10) меншік нысандары, оқыту мен тәрбиелеу нысандары, білім беру бағыттары бойынша білім беру ұйымдарының алуан түрлілігі.

СБШ мақсаты – экономиканы дамытудың перспективаларын, басымдықтарын және білім беру стратегиясын ескере отырып, салада танылған біліктілік деңгейлерінің құрылымдық сипаттамасын, Ұлттық біліктілік шеңберінің (бұдан әрі – ҰБШ) 6, 7, 8 деңгейлері негізінде қолданыстағы біліктілікке қойылатын талаптарды тұжырымдау, сондай-ақ салааралық құзыреттер мен сабақтас кәсіптердің (біліктіліктердің) түрлерін көрсете отырып, біліктілік деңгейлері бойынша кәсіптерді қалыптастыру.

«Кәсіптік біліктілік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабының 4-тармағына сәйкес Салалық біліктілік шеңбері саладағы мамандардың біліктілігіне қойылатын талаптарды орындалатын жұмыстың күрделілігіне және білімнің сипатына қарай деңгейлерге жіктейді. ҰБШ негізделген дағдылар мен құзіреттіліктер пайдаланылады.

ҚР ҰБШ 2007 жылғы 27 шілдедегі Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңымен анықталған Еуропалық біліктілік шеңберіне және білім

деңгейлеріне сәйкес келетін сегіз біліктілік деңгейін қамтиды. Сегіз деңгей ҰБШ-да оқу нәтижелері түрінде сипатталған.

СБШ оқыту деңгейлері мен білім беру ұйымдарының ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру үдерісінің мақсаттарына, міндеттеріне, білім беру саласындағы қызмет түрлеріне негізделген қызметкерлердің құзыреттіліктеріне қойылатын ҰБШ талаптарын нақтылайды.

СБШ келесі принциптерге негізделіп жасалады:

- 1) саланың негізгі өнімін – білім беру қызметін көрсетуді айқындау;
- 2) саланың – білім беру саласының шекарасын айқындау;
- 3) білім беру ұйымдарының кадрларды даярлау деңгейлері мен ерекшеліктерін ескере отырып, еңбек бөлінісінің жүйесін айқындау;
- 4) инновациялық және дәстүрлі оқыту технологияларын пайдалануды қоса алғанда, өмірлік перспективалары мен өзгермелілігін ескере отырып, саланың өзара байланысты кәсіби топтарын және/немесе кіші топтарын анықтау;
- 5) білім беру саласындағы практикалық тәжірибені ескере отырып, біліктіліктің төменгі деңгейінен жоғары деңгейге көшу кезеңінде біліктілікті дамыту траекторияларының сабақтастығы;
- 6) білім беру саласының кәсіптік топтарына және/немесе кіші топтарына СБШ талаптарының қолданылуы;
- 7) біліктілік деңгейлері иерархиясының еңбек бөлінісінің құрылымына және Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіне сәйкестігі;
- 8) білім беру саласындағы кәсіби қызмет параметрлері және экономикалық нысаналылығы арқылы СБШ біліктілік деңгейлерінің (кіші деңгейлерінің) сипаттамасы;
- 9) саланың функционалдық карталарын құрастыру арқылы білім беру саласына функционалдық талдау жүргізу.

Саланың кәсіби қызметі жүзеге асырылатын **негізгі нормативтік құқықтық актілер:**

1. Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 30 тамыздағы Конституциясы;
2. Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы Еңбек кодексі № 414-V ЗРК;
3. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі Заңы № 319-III;
4. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы Заңы № 410-V ЗРК;
5. «Құқықтық актілер туралы» Қазақстан Республикасының 2016 жылғы 6 сәуірдегі Заңы № 480-V ЗРК;
6. «Мемлекеттік сатып алу туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 4 желтоқсандағы Заңы № 434-V ЗРК;
7. «Рұқсаттар және хабарламалар туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 16 мамырдағы Заңы. № 202-V ЗРК;

8. «Ғылым туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 18 ақпандағы Заңы № 407-IV;
9. «Мемлекеттік мүлік туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 1 наурыздағы Заңы № 413-IV;
10. «Азаматтық қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 11 сәуірдегі Заңы № 188-V ЗРК;
11. «Кәсіптік біліктілік туралы» Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 4 шілдедегі Заңы № 14-VIII ЗРК;
12. «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі)» Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 25 желтоқсандағы Кодексі № 120-VI;
13. Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 желтоқсандағы Бюджет кодексі № 95-IV;
14. Салалық біліктілік шеңберін әзірлеу және (немесе) жаңарту қағидалары. Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 14 қыркүйектегі № 384 бұйрығы;
15. «Қазақстан Республикасында жоғары білім мен ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысы;
16. «Формальды емес білім беру арқылы алынған оқыту нәтижелерін, сондай-ақ кәсіптік біліктілікті тану нәтижелерін тану қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2023 жылғы 24 қазандағы № 544 және Қазақстан Республикасы Білім министрінің 2023 жылғы 24 қазандағы № 322 бірлескен бұйрығы;
17. «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 30 қазандағы № 595 бұйрығы;
18. «Маманды жұмысқа жіберу, бюджет қаражаты есебінен шеккен шығыстарды өтеу, өз бетімен жұмысқа орналасу құқығын беру, мемлекеттік білім беру тапсырысы негізінде білім алған Қазақстан Республикасының азаматтарын жұмыспен өтеу жөніндегі міндетінен босату немесе олардың міндетін тоқтату қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің м.а. 2023 жылғы 11 тамыздағы № 403 бұйрығы;
19. «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты» Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2022 жылғы 20 шілдедегі № 2 бұйрығы;
20. «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында оқуға қабылдаудың үлгілік қағидалары» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 600 бұйрығы;
21. «Жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында кредиттік оқыту технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру ережесі» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым

министрінің 2011 жылғы 20 сәуірдегі № 152 бұйрығы;

22. «Қашықтықтан білім беру технологиялары бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидалары» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 20 наурыздағы № 137 бұйрығы;

23. «Жоғары оқу орнының Ғылыми кеңесі қызметінің үлгілік ережесі және оны сайлау тәртібі» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м.а. 2007 жылғы 22 қарашадағы № 574 бұйрығы;

24. «Әрекет ету тәртібіне өзгерістер енгізу туралы «Жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының білім беру қызметінде пайдаланатын қатаң есептілік құжаттарының нысанын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м.а. 2007 жылғы 23 қазандағы № 502 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы 2023 жылғы 23 тамыздағы № 440 бұйрығы;

25. «Тәуекел дәрежесін бағалау критерийлерін және білім беру жүйесіне, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру бөлігінде тексеру парақтарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2022 жылғы 1 желтоқсандағы № 166 және Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2022 жылғы 2 желтоқсандағы № 116 бірлескен бұйрығы;

26. «Мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдарда құжаттау, құжаттаманы басқару және электрондық құжат айналымы жүйелерін пайдалану қағидалары» Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің 2023 жылғы 25 тамыздағы № 236 бұйрығы;

27. «Халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы тәуекел дәрежесін бағалау критерийлерін және тексеру парақтарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрі мен Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің 2022 жылғы 2 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-152 және 2022 жылғы 2 желтоқсандағы № 117 бірлескен бұйрығы;

28. «Субъектіге (объектіге) бару арқылы профилактикалық бақылау жүргізу үшін пайдаланылатын тәуекел дәрежесін бағалау өлшемшарттары мен тексеру парақтарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрі мен Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрінің бірлескен бұйрығы. Өрт қауіпсіздігі саласындағы бақылау және қадағалау және берілген рұқсаттар бойынша рұқсат беру талаптарының сақталуын тексеру, азаматтық қорғаныс саласындағы бақылау субъектісіне (объектісіне) бару арқылы профилактикалық бақылау» 2018 жылғы 30 қазандағы № 758 және 2018 жылғы 30 қазандағы № 31 бұйрықтары;

29. «Өрт қауіпсіздігі саласында аудит жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2017 жылғы 3 сәуірдегі № 240 бұйрығы;

30. «Өрт қауіпсіздігіне қойылатын жалпы талаптар» техникалық регламентін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2021 жылғы 17 тамыздағы № 405 бұйрығы;

31. Еуразиялық экономикалық одақтың «Өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету және өрт сөндіру құралдарына қойылатын талаптар туралы» техникалық регламенті туралы (Еуразиялық экономикалық комиссия Кеңесінің 2017 жылғы 23 маусымдағы № 40 шешімі);

32. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды, орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беруді, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді жан басына шаққандағы нормативтік қаржыландыру қағидалары» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 қарашадағы № 596 бұйрығы (21.09.2018ж. № 477 өзгерістер мен толықтырулармен);

33. «Азаматтық қызметшілерге, мемлекеттік бюджет есебінен қаржыландырылатын ұйымдардың қызметкерлеріне, қазыналық кәсіпорындардың қызметкерлеріне еңбекақы төлеу жүйесі туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1193 қаулысы;

34. «Білім және ғылым саласындағы мемлекеттік қызметкерлер лауазымдарының тізілімін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 29 қаңтардағы № 123 бұйрығы.

Барлық нормативтік құқықтық актілерді Салалық біліктілік шеңберіне түзетулер енгізу кезінде өзгертілген және толықтырылған деп санау керек.

4. Саланың ағымдағы жағдайы

Жоғары немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім келесі ұйымдарда қол жеткізіледі: жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің ұлттық ұйымы; ұлттық зерттеу университеті; зерттеу университеті; университет; академия; институт; консерватория, жоғары мектеп және жоғары училище.

Қазақстанда жоғары білімді ақылы да, тегін де алуға болады. Келесі жағдайларда ақысыз немесе ішінара төлеуге қол жеткізуге болады:

- егер студент білім грантын иеленсе, мемлекет оның оқуын толық немесе ішінара төлейді;
- жұмыс беруші оқу ақысын төлеген жағдайда (Еңбек кодексі, 118 бап, 3 тармақ).

Білім беру гранты үміткерлерге ҰБТ (бакалавриатқа түсу үшін) немесе КТ (магистратураға түсу үшін) нәтижелері бойынша конкурстық негізде беріледі. Білім гранттары ең көп ұпай жинағандарға беріледі.

Осы және өзге де шарттар «бакалавр» немесе «магистр» дәрежесін беретін жоғары немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білімге ақы төлеу үшін білім беру грантын тағайындау қағидаларында қарастырылған. Білім беру гранттарын білім беру гранттарын тағайындау жөніндегі республикалық комиссия тағайындайды.

Республикалық бюджеттен қаржыландырылатын білім гранттарынан басқа жоғары оқу орындарына гранттардың басқа түрлері бар:

- жетіспейтін мамандықтар бойынша аймақтық жоғары оқу орындарына жергілікті бюджеттерден бөлінген жергілікті атқарушы органдардың гранттары;

- ЖЖОКБҰ құрылтайшылары немесе басшылығы бөлген гранттар мен шәкіртақылар, студенттерге ерекше сіңірген еңбегі мен жетістіктері үшін беріледі;

- қорлар мен қоғамдық ұйымдардың гранттары мен стипендиялары, ол үшін әрбір ұйымның оларды қамтамасыз етудің өз шарттары бар (ТАИБУРЫЛ бірлестігі, Академик Шахмардан Есенов қоры, Нұрсұлтан Назарбаев қоры).

«Болашақ» стипендиясы қазақстандықтарға шетел университеттерінде магистратура, докторантура, резидентура және тағылымдамадан өтуге көмектеседі.

2023 жылы инженерлік-техникалық мамандарды даярлауға ерекше мән берілді. Сондай-ақ басқа да маңызды секторлар бойынша ЖОО мен стипендияға үміткерлер саны ұлғайтылды, олар: IT секторы, геологиялық барлау, агроөнеркәсіптік кешен.

Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің қолжетімділігін арттыру үшін 2019-2022 жылдар аралығында бакалавриат бойынша білім беру гранттарының саны 1,7 есеге, магистратураға – 1,8 есеге, докторантура бойынша – 3,7 есеге өсті. Оқытудың техникалық бағыттарына мемлекеттік тапсырыстардың үлесі 60%-ға дейін ұлғайтылды. Жыл сайын бакалаврлар үшін шәкіртақы мөлшері 20%-ға, магистранттар мен докторанттар үшін 15%-ға өседі. Сонымен қатар, педагогикалық және медициналық мамандықтар бойынша бакалаврларды дайындау шәкіртақысы басқа студенттерге қарағанда 62%-ға жоғары.

Мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша оқитын бакалавриат студенттеріне – 36 660 теңге, денсаулық сақтау және педагогикалық бағыттағы білім беру бағдарламалары бойынша – 58 800 теңге, интерндерге – 66 403 теңге мемлекеттік шәкіртақы; магистранттарға – 86 987 теңге тағайындалған. Емтихандық сессияның қорытындысы бойынша тек «өте жақсы» баға алған студенттер, сондай-ақ есту және көру қабілеті бұзылған, жетім балалар, қорғаншылықтағы және қамқоршылықсыз қалған студенттер жоғарылатылған шәкіртақы алады.

Жоғары білім берудегі негізгі тенденциялар: жоғары білімді экологизациялау және университеттер, бизнес, үкімет және қоғам арасындағы өзара әрекеттестіктің жаңа деңгейі (бес спираль моделі), цифрландыру, интернационалдандыру, академиялық жетістіктер мен жоғары білім сапасын қамтамасыз ету бастамалары, академиялық адалдық пен қоғамға қызмет етуге, корпоративтік басқару мен институционалдық автономияны одан әрі нығайтуға бағытталған.

**Жоғары оқу орындарында кәсіптердің ұлттық классификаторы
бойынша кәсіби топтар мен кіші топтар**

Кесте 1 - Жоғары оқу орындарындағы кәсіптік топтар мен кіші топтар

№	Кәсіби топтар	Кәсіби ішкі топтар
1	121 Білім беру ұйымдарының бірінші басшылары	1210 Жоғары және/немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының басшылары (ректор)
2	122 Қаржылық, шаруашылық және әкімшілік қызметтер бойынша функционалды басшылар (менеджерлер)	1223 Даму, саясатты анықтау және қызметті жоспарлау саласындағы функционалдық жетекшілер (менеджерлер). 1229 Қаржы-шаруашылық және әкімшілік қызмет бойынша басқа функционалдық жетекшілер (менеджерлер), б.т.к.
3	134 Шағын топ кәсіптік, қаржылық, мемлекеттік және әлеуметтік қызмет көрсету жөніндегі мамандандырылған бөлімшелердің жетекшілері (басшылары).	1345 Білім беру саласындағы мамандандырылған бөлімшелердің жетекшілері (басшылары).
4	23 Білім саласының кәсіби мамандары	231 Жоғары және/немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының профессор-оқытушылар құрамы (ЖЖОКБҰ *) 2311 ЖЖОКБҰ профессор-оқытушылар құрамы 2311-0 ЖЖОКБҰ профессор-оқытушылар құрамы 2311-1 ЖЖОКБҰ оқытушысы, доцент, профессор 2311-2 ЖЖОКБҰ оқытушысы, ассистент 2311-3 ЖЖОКБҰ оқытушысы, аға оқытушы (сеньор-лектор) 2311-4 ЖЖОКБҰ оқытушысы, профессор ассистенті 2311-5 ЖЖОКБҰ оқытушысы, қауымдастырылған профессор (доцент) 2311-6 ЖЖОКБҰ оқытушысы, қауымдастырылған профессор (доцент), профессор 2311-7 ЖЖОКБҰ оқытушысы, профессор
5	237 Білім беру саласының басқа да кәсіби мамандары	2371 Оқыту әдістемесінің кәсіби мамандары 2372 Теология, дінтану және дінтану пәндерінің мұғалімдері 2373 Қосымша (формальды емес) білім беру педагогтері 2347 Арнайы білім беру оқытушылары 2375 Қысқа мерзімді оқыту (даярлау), қайта даярлау және біліктілігін арттыру бойынша кәсіби мамандар 2379 Білім саласының кәсіби мамандары, б.т.к.

* ЖОО аббревиатурасы ЖЖОКБҰ деп өзгертілді - «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді ұйымдастыру» ҚР 27 шілде 2007 ж. № 319-ІІІ «Білім туралы» бұйрығы (12.01.2023 ж. жағдайында өзгерістер мен толықтырулар енгізілген)

Жоғары білім саласындағы кәсіптік қызмет түрлері

Білім беру секторы жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының 5, 6, 7, 8-ші деңгейлерге сәйкес келетін формальды және бейресми оқыту шеңберінде кез келген кәсіп бойынша білім беру қызметтерін көрсетуін қамтиды. жаппай ашық онлайн курстарды және басқа ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану. Сонымен қатар, кәсіптік қызмет меншік нысанына, ұйымдық-құқықтық нысандарына немесе қолданылатын оқыту формалары мен технологияларына байланысты емес.

Білім деңгейлері мен кезеңдеріне қатысты тиісті іс-шараларға (Кесте 2) берілген түсініктемелер Білім берудің халықаралық стандартты классификациясына негізделген.

Кесте 2 - Жоғары білім саласындағы кәсіптік қызмет түрлері

Код	Кәсіби қызмет түрлері
85	Білім
85.4	Жоғары білім (6-шы, 7-ші, 8-ші деңгейлер)
85.41	Орта білімнен кейінгі білім
85.42	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім
85.5	Білім берудің басқа да түрлері (қосымша/формальды емес)
85.6	Білім беру саласындағы көмекші қызмет

Секция Р «Білім»

85.41.0 Орта білімнен кейінгі білім

Бұл кіші топ жоғары білім санатына жатпайтын орта білімнен кейінгі немесе техникалық және кәсіптік білім беруді қамтиды. Орта білімнен кейінгі кәсіптік білім беру бағдарламалары техникалық, сервистік және басқарушы мамандарды даярлауға бағытталған. Әдетте, олар практикамен, кәсіптік бағдар берумен және студенттерді еңбек нарығына шығуға дайындаумен байланысты. Дегенмен, бұл бағдарламалар жоғары оқу орындарының келесі сатысында одан әрі оқуға да жол аша алады.

85.42.1 Жоғары білім

Бұл кіші топқа: біліктіліктерді бере отырып және (немесе) «бакалавр» академиялық дәрежесін бере отырып, мамандарды даярлау, олардың кәсіптік даярлық деңгейін дәйекті түрде арттыру; жоғары білім беретін оқу орындарының қызметі; өнер академиясында, жоғары білім беретін жоғары өнер мектептерінде оқу.

85.42.2 Жоғары оқу орнынан кейінгі білім

Бұл кіші топқа: магистр дәрежесін беруге, «резидент-дәрігер» біліктілігін беруге және PhD докторы/мамандық дәрежесін беруге және кейіннен олардың кәсіби даярлық деңгейін арттыра отырып мамандарды даярлау жатады.

85.5 Білім берудің басқа да түрлері

Бұл топқа жалпы және кәсіптік білім берудің жалғасы болып табылатын білім беру қызметі, сондай-ақ кәсіптік мақсатта, бос уақытында немесе өзін-өзі дамыту мақсатында оқыту әрекеттері кіреді.

Жоғары білім деңгейіндегі бұл топқа бейресми білім беру, біліктілігін арттыру, мамандарды қайта даярлау жатады.

85.6 Білім саласындағы көмекші қызметтер.

85.60 Білім саласындағы көмекші қызметтер

85.60.9 Білім саласындағы басқа да көмекші қызметтер

Бұл кіші топқа білім беру процестеріне немесе жүйелеріне көмекші болып табылатын оқытуға қатысы жоқ қызметтерді көрсету кіреді: оқу процесін жоспарлау және ұйымдастыру, аралық және қорытынды аттестаттауды ұйымдастыру және өткізу, оқу-әдістемелік қызметті ұйымдастыру, оқу пәндері бойынша тіркеуді (тіркеуді) ұйымдастыру. (модульдер), білім беру және оқыту мәселелері бойынша кеңес беру (кеңес берудің кез келген түрі); білім беру бағдарламасын (мамандығын) таңдау кезінде кәсіптік бағдар беру; тестілік бағалау әрекеттері; тестілеу әрекеттері; академиялық ұтқырлық және студенттер алмасу бағдарламаларын ұйымдастыру.

Оқу процесін қамтамасыз етуге байланысты қосымша қызметтерді (басқару, дайындық, ұйымдастыру, әдістемелік, бақылау қызметі) көмекші мамандықтар атқарады, оларға менеджер, академиялық сәйкестік жөніндегі қызметкер, білім беру саласындағы менеджер-аналитик, қоғаммен байланыс жөніндегі менеджер, маркетинг, менеджер кіреді. Жобалар жөніндегі әдіскер, білім беру бағдарламасының үйлестірушісі, Тіркеу- кеңсесінің басшысы, бас тіркеуші, адвайзер, жетекші, тьютор, академиялық ұтқырлық менеджері, халықаралық студент менеджері, жоба тәлімгері, әдіскер-тәлімгер, АСМ-тренер, СТФ-тренер, профориентатор.

Басқару және ұйымдастырушылық қызметтерді оқу процесін жоспарлауды және ұйымдастыруды, оқу бағдарламаларын, оқу жоспарлары мен силлабустарды, басқа оқу-әдістемелік құжаттарды (оқу сабақтарының кестесі, студенттердің өздік жұмыстарының кестелері, консультациялар және т.б.) әзірлеуді қамтамасыз ететін менеджерлер орындайды, олар білім беру бағдарламаларының портфолиосын қалыптастыру, білім беру бағдарламаларын басқару, студенттер мен шетелдік студенттердің академиялық ұтқырлығын сүйемелдейді.

Дайындық, әдістемелік және бақылау қызметтерін әртүрлі көмекші кәсіптер атқарады. Кредиттік оқыту жүйесі бойынша студент өзінің білім беру траекториясын өз бетінше қалыптастырып, оқу үдерісінің белсенді қатысушысы болып табылады.

Жеке білім беру траекториясын қалыптастыру оқу пәндері бойынша қабылдау және жеке оқу жоспарын жасау арқылы жүзеге асырылады.

Оқу пәндері бойынша тіркеуді ұйымдастыру қызметтерін оның басшысы, бас тіркеуші және оқыту бағыттары бойынша тіркеушілер басқаратын Тіркеу- кеңсесі ұйымдастырады.

Сондай-ақ кредиттік оқыту жүйесі жағдайында студенттердің оқу жетістіктерін оқыту және бақылау процестері бөлінеді. Барлық бақылау функцияларын Тіркеу кеңсесі ұйымдастырады: аралық бақылауды ұйымдастыру және өткізу, студенттерді аралық және қорытынды аттестаттауды үйлестіреді.

Студенттерге жеке оқу жоспарын құруда әдістемелік көмекті студенттерге қандай оқу пәндерін таңдау және оларды қандай реттілікпен оқуға кеңес беретін кеңесшілер көрсетеді.

Оқыту үдерісінде студенттер оқу пәндерін оқиды, курстық жұмыстарды, дипломдық жұмыстарды және басқа да жеке жобаларды орындайды, оларды әзірлеуге оқытушылардан басқа, студенттермен жеке жұмыс істейтін басқа да тұлғалар көмектеседі. Тьюторлар студенттерге оқу бағдарламасын меңгеруде консультациялық көмек көрсетеді. Курстық, дипломдық және басқа да жеке жұмыстарға жеке бақылауды супервайзерлер жүзеге асырады.

Қазіргі уақытта IT саласындағы кадрларды дайындау практикалық дайындықты күшейтуді және студенттерді әртүрлі халықаралық ұйымдар өткізетін халықаралық іс-шараларға тартуды талап етеді. Есептеу техникасының ассоциациясы (ағылшын Association for Computing Machinery, ACM) – 83 000-ға жуық мамандарды біріктіретін компьютерлік саладағы ең көне және ең ірі халықаралық ұйым (Штаб-пәтері Нью-Йоркте орналасқан), бұл спорттық бағдарламалау бойынша дүниежүзілік олимпиадаларды өткізеді. ACM-тренер (Association for Computing Machinery – ACM) спорттық бағдарламалауға дайындық қызметтерін орындайды. Киберқауіпсіздік бойынша олимпиадалар да өткізіледі, оған CTF тренері, киберқауіпсіздік тренері студенттерді дайындайды.

Маңызды дайындық шараларының бірі кәсіптік бағдар жұмысын жүргізу – жалпы білім беретін мектеп түлектеріне болашақ мамандығын, оқу бағдарламасын және оқу үшін жоғары оқу орнын дұрыс таңдауда консультациялық, әдістемелік, презентациялық көмек көрсету болып табылады. Кәсіптік бағдар беру жұмысына қатысты барлық қызметтерді профориентатор орындайды.

Кәсіби қызмет түрінің/кіші түрінің сипаттамасы және кәсіптік қызмет түрінің/кіші түрінің кәсіптердің ұлттық классификаторы мен экономикалық қызмет түрлерінің жалпы мемлекеттік жіктеуіші бойынша кәсіптік қызметтің басқа түрлерімен/кіші түрлерімен байланысы

ҰБШ біліктілік деңгейлері	Салалық біліктілік шеңбері
7-8	Тарау1. Басқару процестері. Ұйымға жалпы басшылық, негізгі өндірісті басқару, іске қосу және жоспарлау, персоналды басқару, оқыту, еңбек және басқару. Білім беру ұйымдарының басшылары. Білім беру ұйымдары басшыларының орынбасарлары. Бас комплеанс офицер, цифрландыру жөніндегі бас офицер, білім беру ұйымдарының құрылымдық

6-7	бөлімшелерінің басшылары. Құрылымдық зерттеу бөлімшелерінің басшысы. Білім беру ұйымдарының әдіскерлері. Білім беру бағдарламасының үйлестірушісі.		
	Тарау 3. Өндірістік үдерісті дайындау Кеңесші. Ғалым хатшы, Бас әдіскер. Менеджер: HR менеджер, PR менеджер, SMM бойынша менеджер, ғылым жөніндегі менеджер, студенттерді қабылдау бойынша менеджер. Регистратор. Әдіскерлер. Профориентатор.	Тарау 2. Негізгі өндірістік процестер Декан. Кафедра (департамент) меңгерушісі. ЖОО профессор - оқытушылар құрамы: еңбек сіңірген (emeritus) профессор, профессор, ақауымдастырылған профессор (доцент), профессордың ассистенті, синьор лектор, оқытушы, Ғылыми зертхана меңгерушісі, ғылыми қызметкерлер: бас ғылыми қызметкер, жетекші ғылыми қызметкер, ғылыми қызметкер, кіші ғылыми қызметкер, лаборант, инженер-зерттеуші, регистратор, тьютор. Супервайзер (ғылыми жетекшілер). Эдвайзер.	Тарау 4. Өндірістік үдерістен кейін Менеджерлер: Сапа менеджері, түлектермен байланыс жөніндегі менеджер, зияткерлік меншікті басқару жөніндегі маман.
	Тарау 5. Қосалқы үдерістер Менеджер, әдіскер, психолог, академиялық тренер		

5. Сала сараптамасы

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына сәйкес, егер азамат осы деңгейде бірінші рет білім алса, мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімге конкурстық негізде өтуге кепілдік беріледі.

Қазақстандық білімнің әлемдік кеңістіктегі рейтингі

Білім саласындағы инновациялар соңғы онжылдықтарда барлық елдерде, соның ішінде жоғары дамыған елдерде (АҚШ, Жапония, Ұлыбритания, Германия және т.б.) орын алуда, олар білім беруге мемлекеттік шығындардың жылына орта есеппен 4%-ға ұлғаюымен сипатталады. Оның үстіне дамыған елдерде бір студентке шаққандағы шығын дамушы елдердегі шығындардан 10 еседен астам жоғары, бұл мамандардың сапасына әсер етеді және өз кезегінде олардың өмірінің басқа салаларында бұл елдер арасындағы алшақтықты арттырады.

Білім берудегі өзгерістердің жаһандық тенденциялары болды:

- қоғамдағы білімнің беделін, оның басымдылығын арттыру және қоғамдық және мемлекеттік қолдауды қамтамасыз ету;

- қоғамның барлық топтары үшін білімнің неғұрлым қолжетімді болуы (және оның деңгейін көтеру) және оларға оны алудың түрі мен әдістерін таңдауға кең мүмкіндіктер беру туралы қамқорлық;

- білім беруді даралау және саралау, олардың қызығушылықтарын, әрбір жеке тұлғаның жеке жоспарлары мен қабілеттерін жүзеге асыруға кең мүмкіндіктер беру;

- үздіксіз білім беру жүйесін дамыту;

- «параллельді білім беруді» дамыту;

- қашықтықтан білім беруді дамыту;

- жалпы және кәсіптік білім беруді біріктіру;

- ұлттық ерекшеліктерді сақтай отырып, жаһандық ақпараттық коммуникациялардағы, экономикадағы, қауіпсіздіктегі, қоршаған ортаға, денсаулыққа және т.б. қамқорлықтағы біріктіруші тенденцияларды ескере отырып, білім беруді интернационалдандыру;

- бұқаралық ақпарат құралдарының, әртүрлі білім беруден тыс мекемелер мен ұйымдардың көмегімен азаматтардың білімі мен мәдениетінің деңгейін арттыру;

- білім сапасын арттыруға, түлектер мен әрбір жеке тұлғаның дайындығында жақсы нәтижелерге қол жеткізуге қамқорлық таныту;

- тұлғаны қалыптастыру, гуманитарлық, демократиялық, экологиялық тәрбиені нығайту, бейбітшілік пен ынтымақтастық рухында тәрбиелеу, білім берудің гуманитарлық мазмұнының маңызы мен көлемін арттыру мәселелеріне көңіл бөлу;

- нарықтық экономика, еркіндік пен демократия жағдайында өмір сүруге және еңбек етуге түлектерді дайындау сапасын арттыру;

- мұғалім мен оқушылар арасындағы серіктестікті қамтамасыз ету, оқушылардың дербестігін және өз таңдауы үшін жауапкершілігін арттыру;

- білім беру процесінің мазмұнын, шарттарын, нысандары мен әдістерін жетілдіру, жаңа ақпараттық технологияларды енгізу, жалпыға бірдей компьютерлік сауаттылықты қамтамасыз ету;

- оқушылардың коммуникативтік қабілеттерін, іскерліктері мен дағдыларын дамытуға, шет тілдерін үйретуге көңіл бөлу;

- білім беру және ғылыми ұйымдарда іргелі және қолданбалы зерттеулерді біріктіру, университет оқытушыларының оқытушылық қызметтен ғылыми жұмысқа және керісінше ротациясын қамтамасыз ету;

- мұғалімдер мен оқытушылардың біліктілігін арттырудың сапасы мен сабақтастығын арттыру, мұғалімдерді әдістеме, педагогика және психология бойынша біліктілік дәрежесін алуға ынталандыру;

- білім беру ұйымдары мен жергілікті билік органдары мен кәсіпорындар арасындағы байланысты кеңейту, олардың тапсырыстары бойынша мамандандырылған ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар жүргізу және т.б.

Білім саласындағы шынайы демократияның белгісі ретінде қарастырылады:

- білім беру мекемесінің барлық құрылымдық элементтеріндегі іс-әрекеттің бірлігі мен кең ауқымды байланысы;
- мұғалім мен оқушылар арасындағы серіктестік;
- демократиялық стиль және адамдар арасындағы қарым-қатынас нормалары;
- біртектілік пен міндеттіліктің орнына – студенттерге таңдау еркіндігі;
- оптимистік көзқарас, жалпы білімге құштарлық атмосферасы;
- өзара көмек көрсетуге деген ортақ ұмтылыс, бір-біріне төзімділік;
- әлеуметтік саламен тығыз байланыс;
- демократиялық принциптерді кеңінен қолдану, өзін-өзі басқару, өзін-өзі тәрбиелеу, қауымдастық пен әлеуметтік жауапкершілік рухында тәрбиелеу және т.б.

Білім берудегі реформалар мен басқа да инновациялар тәжірибесі олардың көп жағдайда қиын болатынын және әрқашан күткен нәтижелерді әкелмейтінін көрсетеді.

Ең маңызды себептердің қатарында қоғамдық пікірдің дайын еместігі, мұғалімдер корпусындағы пікірлер мен көңіл-күйлерді тиісті түрде ескермей сырттай реформаларды жүзеге асыру және т.б.

Орта тап пен жастар үлесінің өсуі әлемде жоғары білімнің жаппай таралуын анықтайды. Бірнеше онжылдықтар бұрын жоғары білім элитарлық болды.

Бүгінде елдер ересектер мен жалпы қоғамның игілігі үшін жоғары білімнің құндылығын мойындайды. Осыған байланысты мұнда орта тап өкілдерінің көбірек санына қолжетімділік болады. Сонымен қатар, жаһандық деңгейде жас халық үлесінің өсуі байқалады. Мәселен, 2012 жылдың басында әлем халқының саны 7 миллиард адамнан асты, 30 жасқа дейінгі жастар бұл көрсеткіштің жартысынан көбін (50,5%) құрайды. Қазіргі халық саны 8 миллиард адамды құрайды.

Осы және басқа да себептер соңғы 25 жылда әлемде студенттер санының екі есе өсуіне әкелді: 1998 жылы – 89 миллион адам, 2023 жылы – 235 миллион адам 2040 жылға қарай бұл сан өсіп, 594 миллион студентке жетеді деп күтілуде.

«Да Сюэ» жоғары мектебінің әлемдегі алғашқы прототипінің дүниеге келгеніне 3 мың жылдай уақыт өтті. Осы уақыт ішінде жоғары білім адамзат өркениетінің дамуына өлшеусіз үлес қосты. Қазір әлемнің 31 мыңнан астам университетінде 235 миллион студент білім алуда. Дүние жүзіндегі студенттердің саны жыл сайын өсіп келеді және алдағы онжылдықта тағы екі есе артады. Жер шарының ересек тұрғындарының 40%-ға жуығы жоғары білім алды, бұл адамдар үшін жеке әлеуметтік әл-ауқаттың, жеке өсудің және тұрақтылықтың факторына, сондай-ақ еңбек өнімділігін арттыру арқылы елдердің экономикалық даму деңгейін арттыру факторына айналды.

Қазақстандағы жоғары білім 2023 жылы 95 жасқа толады. Бүгінгі таңда 118 жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында (бұдан әрі – ЖООБ), соның ішінде 609 мың адам білім алуда.

мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша – 228 мың. Жоғары оқу орындарына жалпы қабылдау (орта мектепті бітіргеннен кейінгі бес жас тобындағы жалпы халықтың %) 62% құрайды, бұл көптеген елдермен салыстырмалы түрде алынды (Ресей 82%, Оңтүстік Корея 94%, Ирландия 78%, Беларусь 81%).

Жоғары білім өз әлеуеті бар жеке экономикалық секторға айналуға.

Қазақстан ұлттық сапаны қамтамасыз ету жүйесі еуропалық стандарттарға негізделген ЕО-қа кірмейтін елдердің когортына кіреді. Республиканың жоғары білім беру жүйесіне еуропалық стандарттар мен сапаны қамтамасыз ету принциптері енгізілуде (The Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG).

2017 жылы жоғалған мемлекеттік аттестацияның орнын ЖОО-ларды ерікті тәуелсіз аккредиттеу алмастырды. Осылайша, сапаны бақылау жүйесінен білім сапасын қамтамасыз ету жүйесіне түпкілікті көшу жасалды. Университеттерді (институционалдық аккредиттеу) және білім беру бағдарламаларын (мамандандырылған аккредиттеу) тәуелсіз аккредиттеу рәсімі жүргізілуде.

Кадрларды дайындау сапасын қамтамасыз етудің тиімді құралдарының бірі – қазақстандық жоғары оқу орындарының ұлттық және әлемдік рейтингтердегі көрсеткіштері.

Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексіне (2023) сәйкес әлем елдерінің рейтингі бойынша Қазақстан 37-орында, ал адам дамуы индексі бойынша (2021) – 56-орында.

Дегенмен, 2021 жаһандық білім индексі бойынша Қазақстан білім инфрақұрылымы бойынша төмен орында тұр. Қазақстан жоғары білім беру саласында 154 елдің ішінде 78-орында тұрды. 2022 жылы индекс көрсеткіштері нашарлады: 132 ел арасында жалпы есепте 78 орында және жоғары білім бойынша 79 орынды иеленді.

Қазақстандық ЖОО институционалдық рейтингтерге қатысуы 2013 жылдан басталады. Бұл жылы 9 ЖОО, Әл-Фараби ат. ҚазҰУ, Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, М.Әуезов ат. ОҚМУ, Қ.Сатпаев ат. ҚазҰТУ, Абай ат. ҚазҰПУ, КБТУ, Абылай хан ат. ҚазӨТХҚУ, Бөкетов ат. ҚарМУ QS халықаралық рейтингісіне қатыса бастады.

2016 жылдан бастап Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ тұрақты экологиялық даму деңгейі негізінде әлемдік университеттерді бағалайтын Greenometrics рейтингіне бірінші болып қатысты. 2022 жылы бұл рейтингке еліміздің 12 университеті қатысады.

Times Higher Education жаһандық рейтингіне қатысу 2018 жылы басталды. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ және Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ бұл рейтингке енген алғашқы университеттер болды.

Келесі Webometrics рейтингісіне 2022 жылы 132 қазақстандық ЖОО қатысты. Бұл рейтинг университет ғалымдарының еңбек жариялау белсенділігін бағалайды, қазақстандық жоғары оқу орындарының көшбасшылары қатарында Назарбаев Университеті, Әл-Фараби атындағы

ҚазҰУ, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ бар.

Ұсынылған рейтингтердің ішінде қазақстандық университеттер үшін ең маңыздысы QS WUR және THE болып табылады.

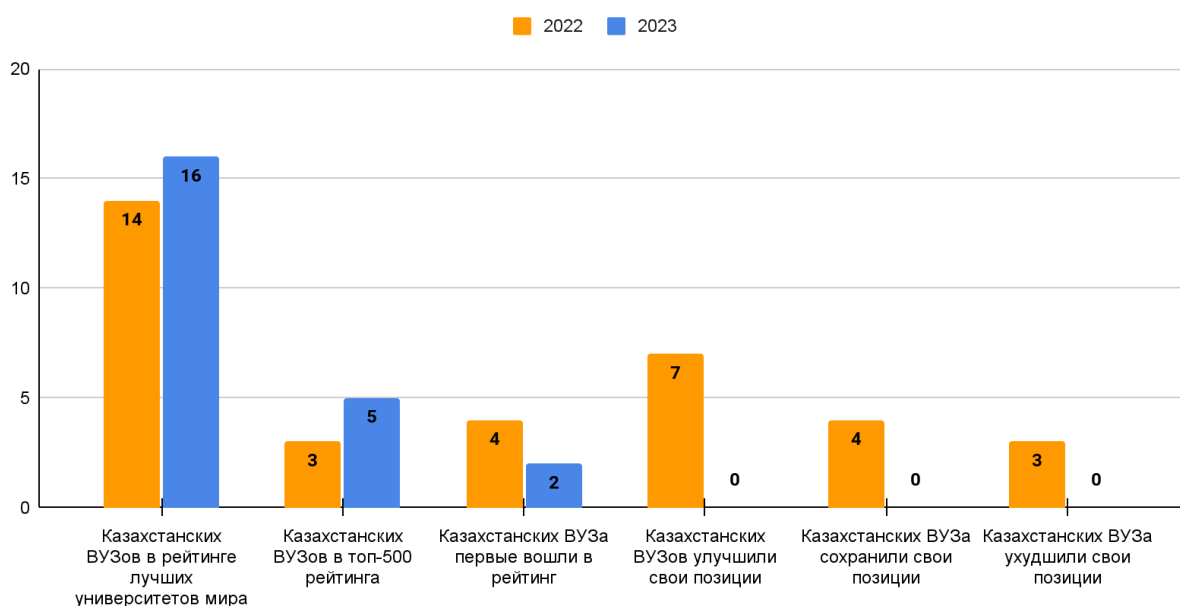
QS WUR рейтингінің жаңа мүшесі болу үшін университет 40% академиялық беделге ие болуы керек, зерттеу шегі Scopus-те индекстелген және 5 жыл ішінде жарияланған кемінде 100 жұмыс болуы керек.

Келесі THE рейтингіне қойылатын талаптар университет ғалымдарының ғылыми-зерттеу корпусында соңғы 5 жылда 1000 сәйкес жарияланымның болуы.

Жалпы, қазақстандық ЖОО-лардың QS рейтингіне қатысу нәтижелері оң. Соңғы жылдары рейтингке енген қазақстандық жоғары оқу орындарының санын көбейту және олардың позицияларын жақсарту үрдісі байқалуда.

QS WUR-23 рейтингіне Қазақстанның 16 университеті кірді, бұл 2022 жылмен салыстырғанда 2 жоғары оқу орнына артқан, ТОП-500-ге кірген қазақстандық ЖОО-ның саны 7 университетті құрады. Позициялардың өзгеру динамикасы қазақстандық 7 жоғары оқу орны рейтингтегі позицияларын жақсартқанын, 5 жоғары оқу орны өз позицияларын сақтап қалғанын, 2 жоғары оқу орны өз позицияларын нашарлатқанын көрсетеді.

2024 жылы QS World University Rankings рейтингіне енген қазақстандық университеттердің саны 21-ге дейін өсті. Бұл Қазақстандағы жоғары білім беру стандарттарының танылу мен жетілдірілуінің артып келе жатқанын көрсетеді. Дегенмен, 2024 жылмен салыстыру рейтингтегі ЖОО-лардың жалпы санының артуына қарамастан, олардың көпшілігінің жағдайын әлсіреткенін көрсетеді. Мысалы, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ 150-ден 230-ға, ЕҰУ 277-ден 355-ке төмендеді. Бұл дүние жүзіндегі университеттер арасындағы бәсекелестіктің артқанын және қазақстандық университеттердің білім мен ғылыми зерттеулердің сапасын арттыру арқылы өз ұстанымдарын нығайту қажеттігін көрсетеді.

Сурет 1 – 2022 және 2023 жылдардағы QS жаһандық рейтингісіне

енген қазақстандық ЖОО саны

Кесте 3 – QS рейтингісінде қазақстандық ЖОО позициясы

годы	Топ 100+	Топ 300+	Топ 400+	Топ 500+	Топ 601+	Топ 701+
2021	Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (165)	ЕҰУ (357)	М.Әуезов атындағы ОҚМУ (490)	Қ.Сәтпаев атындағы Қаз ҰТУ (541-550) Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті (591-600)	Абай атындағы ҚазҰПУ (601-650)	ҚБТУ (751-800) КИМЭП (751-800) Ә.Сағынов ат. ҚарТУ (801+) Қазақ әлем тілдері және ХҚ университеті (801+) Бөкетов ат. Қарағанды университеті (1001+) Торайғыров университеті (1001+) Сейфуллин ат. ҚазАТУ (1001+)
2022	Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (175)	ЕҰУ (328)	М.Әуезов атындағы ОҚМУ (482)	Қ.Сәтпаев атындағы Қаз ҰТУ (501-510) Абай атындағы ҚазҰПУ (551-560) Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті (551-560)	Асфендияров ат. ҚазҰМУ (601-650)	Ә.Сағынов ат. ҚарТУ (751-800) Бөкетов ат. Қарағанды университеті (801+) КБТУ (801+) КИМЭП (801+) Қазақ әлем тілдері және ХҚ университеті (801+) Сейфуллин ат. ҚазАТУ (1001+) Торайғыров университеті (1201+)
2023	Әл-	ЕҰУ	Қ.Сәтпаев	Қазақ	Ә.Сағынов ат.	Яссауи

	Фараби атындағы ҚазҰУ (150)	(277)	атындағы Қаз ҰТУ (405) М.Әуезов атындағы ОҚМУ (443)	ұлттық аграрлық зерттеу университеті (481) Абай атындағы ҚазҰПУ (511-520) АТУ (561-570)	ҚарТУ (651-700) Асфендияров ат. ҚазҰМУ (651-700)	ат.ХҚТУ (701-750) Бөкетов ат. Қарағанды университеті (801+) КБТУ (801+) КИМЭП (801+) Қазақ әлем тілдері және ХҚ университеті (1001+) Сейфуллин ат. ҚазАТУ (1201+)
2024	Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (230)	ЕҰУ (355)	Қ.Сәтпаев атындағы Қаз ҰТУ (481)		М.Әуезов атындағы ОҚМУ (611-620) Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті (641-650) Абай атындағы ҚазҰПУ (681-690)	Яссауи ат.ХҚТУ (781-790) АТУ (801-850) Ә.Сағынов ат. ҚарТУ (801-850) Бөкетов ат. Қарағанды университеті (851-900) Серікбаев ат. ШҚТУ (901-950) Асфендияров ат. ҚазҰМУ (901-950) КИМЭП (951-1000) Қазақ әлем тілдері және ХҚ университеті (1001-1200) КБТУ (1001-1200) Қорқыт ата университеті (1201-1400) М.Х.Дулати ат.Тараз университеті (1201-1400) Нархоз

						университеті (1201-1400) Сейфуллин ат. ҚазАТУ (1201-1400) СДУ (1201- 1400)
--	--	--	--	--	--	--

Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді дамытудың негізгі нәтижелері болып табылады:

1. Жоғары оқу орындарының академиялық және басқарушылық дербестігін кеңейту туралы Қазақстан Республикасының Заңының қабылдануы оларға еңбек нарығының қажеттіліктерін ескере отырып, білім беру бағдарламаларын дербес әзірлеуге құқық берді. 2022 жылы білім беру бағдарламаларының 73,3% ұлттық сапаны қамтамасыз ету провайдерлерімен аккредиттелген. Білім беру бағдарламаларының 8,2% халықаралық аккредитациядан өткен.

ЖЖОКБҰ басқарушылық, кадрлық және қаржылық дербестікке көшуіне байланысты ректорларды сайлау принципі бойынша тағайындаудың жаңа ережелері енгізілді. Ғылым және жоғары білім минситрлігіне Ведомстволық бағыныстағы 29 ЖЖОКБҰ директорлар кеңесінің құрамы қаралуда, Корпоративтік басқару кодексіне өзгерістер мен толықтырулар әзірленуде.

2. ЖЖОКБҰ топ-менеджментінің дағдарысты басқару дағдыларын дамыту үшін директорлар кеңесінің мүшелері мен корпоративтік хатшылардың біліктілігін арттыру ұйымдастырылды. Тәуелсіз директорлар институтын дамыту және жекелеген корпоративтік мәселелерді шешуге сарапшыларды тарту мақсатында «Qazaqstan Independent Directors» Ассоциациясымен Меморандумға қол қойылды.

3. Академиялық адалдықтың негізгі принциптері анықталған. Қазақстандағы Академиялық адалдық лигасын 16 университет ұсынады. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілдер тағайындалды, комплаенс -офицер және/немесе академиялық комплаенс -офицер лауазымы енгізілді.

4. Жоғары білімді интернационалдандырудың 2025 жылға дейінгі стратегиясы шеңберінде шетел азаматтары үшін, оның ішінде Қазақстан Республикасының азаматы болып табылмайтын қазақ диаспорасының өкілдері үшін стипендиялық бағдарлама іске қосылды. 2021–2022 оқу жылынан бастап осы бағдарлама бойынша жыл сайын Қазақстанның жоғары оқу орындарына 550 студент қабылданады (бакалавриат – 490, магистратура – 50, докторантура – 10).

Сонымен қатар, Қазақстандағы жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі алдағы 5 жылда күшті демографиялық жүктемені бастан кешіреді. Егер 2021 жылы елдегі халық саны 18,8 миллион адам болса, 2022 жылы 19,5 миллион болса, 2030 жылға қарай 21,5 миллион, 2050 жылға

қарай 27,7 миллион адам болады деп болжануда. 2029 жылға қарай мектеп бітірушілер санының екі есеге артуы күтілуде, бұл жоғары оқу орындарында шамадан тыс жүктемелерге, білікті профессорлық-оқытушылық кадрлардың (бұдан әрі – педагогикалық кадрлар) тапшылығына, ЖОО-лар мен жатақханалардағы орындардың тапшылығына әкеледі, сондықтан білім беру ұйымдарының заманауи инфрақұрылымын қалыптастыру және зертханалық базаны жаңарту өзекті. Бұл үрдіс жалғаса беретін болса, 2030 жылға қарай жоғары білімді жыл сайынғы қаржыландыру 1,3 трлн. теңгені, ал 2040 жылға қарай – 3,1 трлн. теңгені құрады, яғни, 18 жыл ішінде студенттің бірінші мамандық алуы үшін мемлекеттік бюджет шығыны 29,1 трлн. теңгені құрады. Осыған байланысты жоғары оқу орындарында кадрлар даярлауға арналған қаражатты ынтымақтастықта қор жинақтаудың барлық нысандарын біріктіру бойынша шаралар кешенін жүзеге асыру қажет.

«Кәсіптік біліктілік туралы» Заң формальды емес, формальды емес немесе өздігінен оқытуды қосымша білім ретінде алуды және тануды көздейді, яғни, азаматтарға түрлі курстар арқылы білімі мен біліктілігін арттыруға мүмкіндік беріледі. Ресми ғана емес, бейресми білім беру сапасын қамтамасыз ету үшін жаңа заң кәсіби біліктілікті тану орталықтарын құруды көздейді.

Бұл тану орталықтары Ұлттық біліктілік жүйесінің цифрлық платформасында тіркеледі, онда олардың құрылымы мен қызметі, қызмет құны туралы барлық ақпарат болады.

Тану орталықтары біліктілік бағдарламаларын әзірлейді, оған сәйкес үміткердің кәсіптік стандарттар талаптарына және белгілі бір кәсіптің біліктілік талаптарына сәйкестігі бағаланады, яғни, тану орталықтары үміткердің дипломының немесе сертификатының жарамдылығын бағалайтын болады. Бұл тану орталықтары «Атамекен» ҰКП аккредитациясынан өтеді. Бұл үшін Ғылым және жоғары білім министрлігі мен Оқу-ағарту министрлігі формальды емес білім беру арқылы алынған оқыту нәтижелерін, сондай-ақ кәсіптік біліктілікті тану нәтижелерін тану қағидаларын әзірледі және бекітті, (2023ж. 24 қазанындағы ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігінің №544 және ҚР Оқу-ағарту министрлігінің №322 бірлескен бұйрығы) және ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің «Кәсіптік біліктілікті тану ережелері» (Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 6 қыркүйектегі №374 бұйрығы).

Осы Қағидалар мен бұйрықтар шеңберінде Қазақстан Республикасының кез келген азаматы тану орталықтарында немесе білім беру ұйымдарында біліктілікті тану рәсімінен өте алады. Тануды алғаннан кейін азамат бейресми немесе формальды емес білім беру арқылы алынған оқу нәтижелерін беруді ескере отырып, жұмыс істеуге немесе білімін жалғастыруға құқылы. Бейресми білім беру шеңберінде оқыту нысандары кәсіптік қайта даярлау және біліктілікті арттыру курстары, сондай-ақ ішкі және үшінші тарап ұйымдарынан әртүрлі қысқа мерзімді курстар түрінде жүзеге асырылады.

Адамның белсенді экономикалық қызметінің кезеңі 35-40 жастан 50-

60 жасқа дейін, сондықтан өмір бойы білім алу қажеттілігі артады, формальды емес білімнің рөлі артады.

Сондықтан ЖОО жүйесін трансформациялау қажет. Бұл ретте басты назарды еңбек нарығының қажеттіліктеріне және техникалық қайта жарақтандыруға бағытталған білім беру мазмұнын өзгертуге ғана емес, сонымен қатар барлық мүдделі тараптарды белсенді түрде қамтуға аудару керек. Адами капиталды қалыптастыру тұрғысынан жоғары білімнің негізгі функциялары болып келесі әрекеттер табылады:

- инновациялық, технологиялық прогресс пен ғылымның дамуын ескере отырып, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар кадрларды даярлау;

- экономика құрылымындағы өзгерістерді ескере отырып, жұмыс істейтін мамандардың жаңа дағдылар мен құзыреттер бойынша біліктілігін арттыру және кадрларды қайта даярлау;

- үшінші миссияны жүзеге асыру: жұмыс берушілермен, күміс университеттермен серіктестік, технологиялар және білім трансферті.

ЖОО студенттер мен жұмыс істейтін адамдарға қажетті кәсіби дағдыларды тез меңгеруге, жеке оқу жолын құруға және білімдегі

олқылықтарды жоюға, азаматтардың қосымша білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік беретін кумулятивті білім беру жүйесін енгізуге кірісті. Бакалавриат бағдарламасы minor және (немесе) микробіліктілік бағдарламаларын ортақ қарастыра отырып, сондай-ақ нано-кредиттер және үдемелі дәрежелер арқылы тәуелсіз модульдер жиынтығы ретінде әзірленген.

Minor-бағдарламалар студенттерге сәйкес салаларда қосымша құзыреттерді немесе жеке сұраныстар негізінде тілдік, цифрлық және басқа құзыреттерді игеруге мүмкіндік береді.

Микробіліктілік бағдарламасы студенттердің кәсіби стандарт бойынша (немесе сәйкес кәсіп шеңберінде) жеке еңбек функциясын орындауға жеткілікті жаңа дағдылар мен құзыреттерді меңгеруін қамтамасыз етеді.

Адамзаттың цифрлық дәуірі еңбек нарығының ландшафтын айтарлықтай қайта құрылымдауда, адамдардың жаңа ұрпағы мен олардың білімі үшін жаңа міндеттер тудырады.

Бүгінде бүкіл әлем онлайн оқуда. Жаһандық желі географиялық және уақыттық шекараларды бұзады. Алғашқы жаппай ашық онлайн курстардың іске қосылғанына 12 жыл өтті. Осы жылдар ішінде Қытайды қоспағанда деректер соншалықты нақты емес, адам саны жаппай ашық онлайн курстардан өткен бүкіл әлем бойынша 220 миллион білім алушыға жетті. 2021 жылы 3100-ден астам курстар мен 500 микрокредиттер іске қосылды. Негізгі онлайн білім беру провайдерлерінің ең көп саны Америка Құрама Штаттарында шоғырланған, соның ішінде Coursera, edX, Udacity, Kadenze, Canvas Network, Stanford Languita. Ұлыбританияда танылған ашық білім беру платформасы FutureLearn, Қытайда – XuetangX, CNMOOC, қытайлық MOOCs, Жапонияда – gacco, Fisdом, OpenLearning, JMOOC, Италия – Federica.eu, Германия – OpenHPI, Ресей – Open Education.

Уақыт талабына жауап ретінде Қазақстан университеттері Ұлттық ашық білім беру платформасын (<http://moocs.kz/>) құру үшін күш біріктірді. 2018 жылы 22 жоғары оқу орны серіктес болды, оның ішінде Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Д.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университеті, Қарағанды мемлекеттік техникалық университеті, Қ.А.Яссауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті және т.б. болды. Платформаға 50 мұғалім жұмылдырылған. 2023 жылы платформа 3,5 мың студентті қамтыды. Платформада 25 курс және 100 интерактивті тапсырма бар. Платформада 25 курс және 100 интерактивті тапсырма бар.

Өзіндік даму платформаларында 2 ЖЖОКБҰ бар: Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (OpenKazNU – 95 МООК) және Қ.Сәтпаев ат. ҚазҰТУ (Polytech Online – 17 МООК).

ЖЖОКБҰ жаппай ашық онлайн курстарды (ЖАОК) келесі платформаларда таратады: Moodle (20), Moocs.kz (14), OpenU (5), OpenKazNU (1), Polytech Online – (1), Coursera (1), edX (2), Canvas (1), Stepik (2), Dreamskills Academy (1). Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Ұлы Петр атындағы Санкт-Петербург политехникалық университетімен бірлесіп coursera – Methods of molecular biology бойынша әзірлеген ЖАОК енгізуде. Coursera ең танымал халықаралық ЖАОК платформасы болғандықтан, бұл платформа үшін қосымша курстарды әзірлеу қажет. Бұл шетелдік студенттердің көбірек санын тартады, осылайша отандық дамыған ЖАОК танымал етеді, бұл жалпы алғанда Қазақстанда қашықтықтан оқытудың дамуына оң әсер етеді.

Білім беру жүйесіне SWOT-талдау

Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді дамытудың SWOT талдау нәтижелері бойынша қолданыстағы жүйенің күшті және әлсіз жақтары анықталды.

S – мықты тұстары

1. Гранттар санын көбейту арқылы жоғары білімге қолжетімділікті кеңейту;
2. Білімге қолжетімділікті кеңейту бойынша мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесі механизмін заңнамалық реттеу;
3. Әлеуметтік осал топтағы жастарға арналған квота гранттары (гранттардың жалпы санынан 53,5%);
4. Көп реттік ҰБТ өткізу механизмі;
5. Дарынды жастарға «Болашақ» халықаралық стипендиясы бойынша әлемнің үздік университеттерінде оқуға қолжетімділік жасау;
6. Еңбек нарығындағы өзгерістерді болжау және мамандарды даярлау бағыттарын анықтау үшін жаңа мамандықтар Атласын құру;
7. Болон процесінің қағидаттарына сәйкес академиялық және басқарушылық дербестікті, интернационалдандыруды, академиялық адалдықты кеңейту;

8. Қазақстандық жоғары оқу орындарын әлемдік университеттер рейтингінде көрсету.

W – әлсіз тұстары

1. ҰБТ тапсырмаларының білімге бағдарлануы;
2. Грант көлемін саралау жүйесінің жоқтығы;
3. Инклюзивті білім беру үшін жағдайдың жеткіліксіздігі;
4. Жоғары білім беру жүйесінің өңірлік және салалық контексте еңбек нарығының ағымдағы қажеттіліктерімен ілесе жүруінің нашарлығы;
5. ЖЖОКБҰ жатақхана орындарының тапшылығы;
6. ЖЖОКБҰ инфрақұрылымы мен зертханалық базасының жеткіліксіз дамуы
7. Импакт-факторы жоғары халықаралық басылымдарда ЖЖОКБҰ профессорлық-оқытушылық құрамының жарияланымдарының болмауы;
8. Жаңа міндеттермен жұмыс істеуге бейімделген ЖЖОКБҰ топ-менеджментін даярлау үшін кадрлық резерв жүйесінің болмауы;
9. Әлеуетті шетелдік студенттер үшін Қазақстанның жоғары білім беру жүйесі туралы онлайн қолжетімділікте жүйеленген ақпараттың болмауы.

O – мүмкіндіктер

1. Үндістан, Пәкістан, Орталық Азия елдерінің азаматтары үшін білім көші-қонының бағытын өзгерту;
2. Шетелдік университеттермен бірлескен бағдарламаларды (соның ішінде қос дипломдық бағдарламаларды) әзірлеу және іске қосу тәжірибесі;
3. Шет мемлекеттер мен университеттердің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру саласындағы ынтымақтастықты кеңейтуге мүдделілігі;
4. Қазақстандағы демографиялық өсу;
5. Білім берудегі цифрлық технологияларды дамыту;
6. Өңірлер мен кәсіпорындардан университеттермен ынтымақтастықты кеңейтуді талап ету;
7. Бірегей географиялық орналасу, саяси тұрақтылық, мәдени әртүрлілік;
8. Халықаралық тәжірибеге ие өсіп келе жатқан жас буын.

T – қауіп-қатер

1. Жоғары білім беру жүйесіне демографиялық жүктеменің артуы;
2. Қазақстан ғылымының әлемдік рейтингтердегі позициясының төмендеуі;
3. Озық ойлы оқытушылар мен ғылыми кадрлардың басқа секторларға кетуі.

Білім беру ұйымдарының статистикасы

Қазақстан Республикасында мемлекеттік және жекеменшік жоғары оқу орындары біртұтас құқықтық салада жұмыс істейді, яғни қабылданған нормативтік құқықтық актілер меншік нысанына қарамастан жоғары оқу орындарының қызметін реттейді. Ұлттық статистика бюросының мәліметі

бойынша 2023-2024 оқу жылының басында Қазақстан Республикасында жұмыс істеп тұрған жоғары оқу орындарының саны 112 білім беру ұйымдарын құрады, оның ішінде 77 университет, 14 академия, 10 институт және оларға теңестірілген консерваториялар, жоғары мектептер мен жоғары училищелер, 8 ұлттық жоғары оқу орындары, 3 ұлттық зерттеу университеттері¹.

Өңірлік бөлініс бойынша ЖЖОКБҰ-ның басым бөлігі Алматы және Астана қалаларында (тиісінше 33% және 12,5%), Шымкент қаласында және Қарағанды облысында әрқайсысында 8 ЖЖОКБҰ (7,1%) бар (4-кесте).

Кесте 4 – Қазақстандағы жоғары оқу орындарының мәліметі

Аймақ	Дербес ЖЖОКБҰ саны
Қазақстан Республикасы	112
Абай	3
Ақмола	4
Ақтөбе	5
Алматы	1
Атырау	3
Батыс Қазақстан	4
Жамбыл	2
Жетісу	1
Қарағанды	8
Қостанай	6
Қызылора	3
Маңғыстау	1
Павлодар	4
Солтүстік Қазақстан	2
Түркістан	2
Ұлытау	1
Шығыс Қазақстан	3
Астана қ.	14
Алматы қ.	37
Шымкент қ.	8

Соңғы 5 жылда жоғары білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын ұйымдардың саны 9,6%-ға қысқарды.

Мемлекеттік білім беру жинақтау жүйесі білім беру жинақтау депозитін ашуға және оны болашақта Қазақстанда және одан тыс жерлерде кәсіптік техникалық, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі (магистратура) білім алуға төлем жасау үшін пайдалануға мүмкіндік береді.

Ұлттық бірыңғай тестілеудің (бұдан әрі – ҰБТ) көп мәртелік форматы және университетке шартты түрде қабылдау енгізілді. Қазақстан азаматтарын шетелдік жоғары оқу орындарынан ауыстыру кезінде тестілеуден өту талабы алынып тасталды.

Дарынды жастарды қолдау және әлемнің үздік университеттеріне

¹ <https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/stat-edu-science-inno/publications/6389/>

қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін «Болашақ» халықаралық стипендиясы 30 жылдан бері жұмыс істеп келеді. Бағдарламаны аяқтаған 12 мың түлектің 55 пайызы гуманитарлық, 36 пайызы инженерлік, 7 пайызы медицина, 2 пайызы мәдениет пен өнер мамандықтары бойынша білім алған. Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша «Болашақ» халықаралық стипендиясы техникалық, инженерлік, медициналық және педагогикалық салаларға қайта бағытталды.

Еңбек нарығындағы өзгерістерді болжау және мамандарды даярлау бағыттарын анықтау үшін жаңа мамандықтар Атласы жасалды. Атлас салалық сарапшылардың, қауымдастықтардың, өндіріс өкілдерінің, мемлекеттік органдардың қатысуымен рапид форсайт (rapid foresight) технологиясын пайдалана отырып, пәнді қатыстыру арқылы болжамдық сессияларды жүргізу, экономика салаларының дамуындағы әлемдік үрдістерді ескере отырып, халықаралық тәжірибе негізінде әзірленді. Атлас келесі экономиканың 9 басым секторындағы еңбек нарығын сыни өзгертетін негізгі технологиялық трендтердің талдауын қамтиды: тау-кен металлургия кешені, мұнай-газ өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы, көлік және логистика, машина жасау, АКТ, энергетика, туризм және құрылыс. Ол алдағы 5-10 жылда мамандықтардағы өзгерістерді болжайды, сонымен қатар 239 жаңа, 95 өзгертін және 129 жойылып кету қаупі төнген мамандықтарды анықтайды.

Ақылы білім беру түрі де жиі кездеседі. Оқыту қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жүргізіледі.

2010 жылдың наурыз айында Қазақстан Болон декларациясына ресми қосылып, Еуропалық жоғары білім кеңістігінің 47-ші толыққанды мүшесі болды. Осылайша, мамандарды даярлаудың үш деңгейлі моделіне көшу жүзеге асырылды: бакалавр – магистр – PhD доктор.

Профессор-оқытушылар құрамы:

Қазақстан Республикасының жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында 2021-2022 оқу жылында негізгі (штаттық) оқытушылар саны 36 378 адамды құрады.

Академиялық магистр дәрежесі бар оқытушылардың ең көп саны Алматыда – 4489 адам, Астанада – 1387 адам, Қарағандыда – 1230 адам.

Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарындағы оқытушылардың негізгі саны 40 және одан жоғары жас тобына келеді – 45% (16368 адам), 30-39 жас – 25% (9079 адам), зейнеткерлік жас – 18,8% (6842 адам), 30 жасқа дейін – 11,2% (4089 адам). Бұлардың ішінде академиялық дәрежелері бар ПОҚ:

- 13 818 магистр дәрежесі бар ПОҚ – 38%
- 11 116 ғылым кандидаты – 30,5%
- 3 410 философия докторы (PhD) – 9,4%
- 2 649 ғылым докторы – 7,3%
- 138 бейіні бойынша доктор – 0,4%

Сапалық құрамның құрылымында ғылым магистрлерінің саны басым, бұл 115 азаматтық жоғары оқу орындарының штаттық оқытушылар

құрамының жалпы санының 38% құрайды. Педагогикалық қызметпен ғылым кандидаттарының 30,5%-ы айналысады.

Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесі үшін кадрлар даярлауды түбегейлі өзгертуге бағытталған шараларды енгізу қажет. Бұл шараларға ғылыми дәрежелі тұлғаларды дайындау және ғылыми дәреже беру мүмкіндіктерін кеңейту, білім беру гранттарының санын ұлғайту, формальды емес білім беруді тану, шетелдік жоғары оқу орындарында алынған ғылыми дәрежелерді тану тәртібін жеңілдету кіреді.

Инклюзивті білім беру:

Бүкіләлемдік денсаулық сақтау ұйымы қағидаттарына сәйкес, «инклюзивті білім беру барлық оқушылардың негізгі білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыратын сапалы білім алу құқығына негізделген». Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі қағидаттары сапалы білім алуға тең құқықтар мен әрбір азаматтың интеллектуалдық дамуын, психофизиологиялық және жеке ерекшеліктерін ескере отырып, халық үшін барлық деңгейдегі білімнің қолжетімділігін қамтамасыз етуді қамтиды». (Дереккөз: ҚР «Білім туралы» Заңы, 3 бап, 1,2 тармақтар).

Инклюзивті білім беру – барлығына сапалы білімнің қолжетімділігі үшін жағдай жасауға бағытталған білім беру жүйесін трансформациялау үдерістерінің бірі. Инклюзивті білім беру ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдарды олардың физикалық, психикалық, интеллектуалдық, мәдени, этникалық, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан жалпы білім беру ортасына қосуды, сапалы білім алу, әлеуметтік бейімделу және білім алудағы барлық кедергілерді жою және қоғамдағы интеграцияны білдіреді (Дереккөз: Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері, 2015).

Жоғары білім беру саласында инклюзивті білім беруді дамыту үшін маңызды қадам жасалды. ЖЖОКБҰ инклюзивті білім беру және ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттер үшін жеке білім беру жолдарын дамыту үшін жағдай жасайды. Сонымен қатар, денсаулық жағдайына байланысты ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік-экономикалық жағдайына, жынысына, оқу тіліне (шетелдік студенттер) байланысты мүмкіндіктері шектеулі студенттерді қажетті ресурстармен қамтамасыз етуге және қолдауға баса назар аудара отырып, инклюзивті білім беруді қамтамасыз ету жоспарлануда.

Жоғары білімді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасында инклюзивті білім беруге жағдай жасаған жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының үлесін 100%-ға дейін арттыру міндеті қойылған.

Жоғары білімді дамытудың ұлттық орталығы жүргізген мониторингке сәйкес, Қазақстан Республикасының 67 ЖОО (65%) (ұлттық – 7; мемлекеттік – 21; акционерленген – 11; халықаралық – 1 және жекеменшік ЖОО – 27) инклюзивті білім беру үшін жағдайлар жасалды.

I топтағы мүмкіндігі шектеулі студенттер контингенті бар жоғары оқу орындарының үлесі 153 адам, II топтағы мүмкіндігі шектеулі - 479 адам, III

топтағы мүмкіндігі шектеулі – 1932 білім алушы. Аз қамтылған отбасылардан шыққан студенттермен жоғары оқу орындарының үлесі 5683 адамды құрайды, ауылдық жерлерден келген-11310 адам және көп балалы отбасынан – 32 745 адам.

Халықтың әлеуметтік осал санатындағы адамдардың ЖЖОКБҰ қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін гранттық квота жүйесі енгізілген. Квоталардың үлесі мемлекеттік гранттардың жалпы санының 53,5% құрайды, оның ішінде: 35% - ауылдың әлеуметтік-экономикалық дамуын айқындайтын білім беру бағдарламалары бойынша оқуға ауыл жастары арасынан шыққан азаматтарға; 5% – ауыл жастары арасынан Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындайтын өңірлерге қоныс аударатын Қазақстан Республикасының азаматтарына; 5% – төрт және одан да көп кәмелетке толмаған балалары бар отбасылардан шыққан балалар; 4% – Қазақстан Республикасының азаматы болып табылмайтын ұлты қазақ адамдарға; 1% - бірінші немесе екінші топтағы мүгедектігі бар азаматтар, бала кезінен мүгедектігі бар азаматтар; 1% – жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар, сондай-ақ кәмелеттік жасқа толғанға дейін ата-анасынан айырылған немесе ата-анасының қамқорлығынсыз қалған жастар арасынан Қазақстан Республикасының азаматтары; 1% – кемінде үш жыл толық емес отбасы деген мәртебеге ие болған отбасылардың балалары; 1% – бала кезінен мүгедектігі бар балаларды тәрбиелеп отырған отбасы балаларына, бірінші немесе екінші топтағы мүгедектігі бар балалар; 0,5% - басқа мемлекеттердің аумағындағы ұрыс қимылдарының ардагерлеріне, жеңілдіктер бойынша Ұлы Отан соғысы ардагерлеріне теңестірілген ардагерлерге бөлінеді.

2022 жылы халықтың әлеуметтік осал топтарынан 2267 студент «Қазақстан халқына» қоғамдық қорының білім грантының иегері атанды. Қызметтік міндеттерін атқару кезінде қаза тапқан мамандандырылған және әскерилендірілген ұйымдар қызметкерлерінің балалары үшін ЖЖОКБҰ -да тегін оқуға гранттар беріледі. Оқу жетістіктерінің деңгейі мен үміткерлердің әлеуметтік санатын ескере отырып, мемлекеттік гранттарды беру үлгісін жетілдіру мәселесі пысықталды.

Жалпы инфрақұрылым бойынша университеттерде 427 оқу корпусы және 246 студенттік жатақхана бар. 427 оқу корпусында 383 пандус, 99 көтергіш, 186 лифт және 415 арнайы жабдықталған дәретхана бар. 246 студенттік жатақханада 148 пандустар, 31 лифт, 80 лифт және 104 арнайы жабдықталған дәретхана бар.

Қазіргі уақытта жоғары оқу орындарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар тұлғаларға білім беру қызметтерін көрсетудің қолданыстағы талаптары мен шарттарын талдау бойынша белсенді жұмыс жүргізілуде. Әрбір студенттің қажеттіліктеріне сәйкес білім беру кеңістігі мен қызметтерін өзгерту мүмкіндіктері зерттеледі. Ерекше білім алуды қажет ететін студенттер үшін университеттер жұмыс берушілермен кездесулер өткізу, арнайы жұмыс орындарында тағылымдамадан өту, шеберлік сабақтары

мен тренингтер ұйымдастыру арқылы олардың жұмысқа орналасуына көмек көрсетеді.

Сондай-ақ университеттердегі инклюзивті ортаны одан әрі дамыту үшін 2024 жылға келесі іс-шаралар жоспарланған:

- Озық халықаралық тәжірибеге негізделген, шетелдік сарапшыларды тарта отырып (Болгария және Греция) инклюзивті білім берудің заманауи үлгісін дамыту.
- Дайындалған инклюзивті білім беру моделі бойынша 500 педагогті оқыту.
- 70 мұғалімді қолданбалы талдаудың базалық курсы, аутизмді ерте диагностикалаудың ADOS-2 әдісі, ерекше білім беруді қажет ететін балаларды коррекциялық қолдау бойынша оқыту.
- «Арнайы педагогика» бағдарламасын жүзеге асыратын 14 университетті ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жұмыс істеуге арналған арнайы құрал-жабдықтармен жабдықтау, оның ішінде Брайль шрифтiмен басып шығару үшін принтер сатып алу.
- Ерекше білім беру қажеттілігі бар түлектерді жұмысқа орналастыруды қамтамасыз ету.
- Инклюзивті білім беру үшін ресурстық немесе даму орталықтарын құру.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына сәйкес, егер азамат осы деңгейде бірінші рет білім алса, мемлекеттік білім беру тапсырысы бойынша жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімге конкурстық негізде кепілдік беріледі.

6. Жоғары оқу орнындағы сабақ бойынша түйінді топтар мен мамандықтардың негізгі топтарын және олардың білімі (дипломдар, сертификаттар, сертификаттар) және жұмыс тәжірибесі бойынша сәйкес біліктіліктерін сипаттау.

Кесте 5 - ЖЖОКБҰ кәсіптердің ұлттық классификаторы бойынша кәсіптер мен мамандықтардың негізгі түрлері

СБШ деңгейі	Кәсіптердің ұлттық классификаторы шифры	Кәсіптердің ұлттық классификаторы бойынша әрекет топтарының атауы	Тиісті ішкі деңгейде біліктілікке жету жолдары	Ұсынылатын лауазым атаулары
8	1210-0	Білім беру ұйымдарының бірінші басшылары	Ғылым докторы, философия докторы (PhD), ғылым кандидаты, лауазымында кемінде 5 жыл практикалық жұмыс өтілі, саладағы басқару тәжірибесі	Ректор

			кемінде 3 жыл жоғары санатты жетекшілер.	
8	1223-0	Даму, саясатты анықтау және қызметті жоспарлау саласындағы функционалдық жетекшілер (басқарушы).	Ғылым докторы, философия докторы (PhD), ғылым кандидаты, лауазымында кемінде 5 жыл практикалық жұмыс өтілі, саладағы басқару тәжірибесі кемінде 3 жыл жоғары санатты жетекшілер.	Бірінші проректор, Оқу (оқу) жұмысы (қызметі) жөніндегі проректор, Қоғамдық-тәрбие жұмысы (қызметі) жөніндегі проректор, Ғылыми жұмыстар (ғылым және инновациялар) жөніндегі проректор
8	1229-0	Қаржы-шаруашылық және әкімшілік қызмет бойынша басқа да функционалдық жетекшілер (басқарушы).	Жоғары оқу орнынан кейінгі білімі немесе мамандығы бойынша практикалық жұмыс өтілі, лауазымда практикалық жұмыс өтілі 5 жылдан кем емес, саладағы басқару тәжірибесі кемінде 3 жыл жоғары санатты жетекшілер	Проректорлар
7-8	1345-0	Білім беру саласындағы мамандандырылған бөлімшелердің басшылары (басқарушы).	Ғылым докторы немесе философия докторы (PhD), немесе ғылым кандидаты немесе магистр. Лауазымындағы практикалық жұмыс тәжірибесі 3 жылдан кем емес құрылымдық бөлімшелердің басшылары.	Декан (және оларға теңестірілген лауазымдар), кафедра меңгерушісі (және оларға теңестірілген лауазымдар), білім беру бағдарламасының үйлестірушісі
7-8	2311-0	ЖЖОКБҰ профессор-оқытушылар құрамы	Магистратура, ғылым магистрі және/немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, докторантура, ғылым докторы, философия докторы (PhD), ғылым кандидаты.	Оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор), профессор ассистенті, қауымдастырылған профессор, (доцент), профессор.
8	2311-1	ЖЖОКБҰ оқытушы, доцент, профессор.	PhD докторантура, PhD академиялық дәрежесі, осы саладағы PhD дәрежесі, ғылым кандидаты, ғылым докторы немесе мамандығы бойынша жоғары кәсіптік білімі және практикалық тәжірибесі	Профессор ассистенті, қауымдастырылған профессор, (доцент), профессор.

7	2311-2	ЖЖОКБҰ оқытушы, ассистент	Магистр дәрежесі, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық	Оқытушы, ассистент
7	2311-3	ЖЖОКБҰ оқытушы, аға оқытушы	Магистратура, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, докторантура, PhD доктор, PhD академиялық дәрежесі, бейін бойынша PhD дәрежесі	Оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор)
8	2311-4	ЖЖОКБҰ оқытушы, профессор ассистенті	Докторантура, PhD докторы, PhD докторы ғылыми дәрежесі, бейіні бойынша PhD докторантурасы	Профессор ассистенті
8	2311-5	ЖЖОКБҰ оқытушы, қауымдастырылған профессор (доцент)	PhD докторантура, ғылыми дәрежесі немесе академиялық немесе PhD докторы дәрежесі/бейіні, ғылым кандидаты, ғылым докторы, қауымдастырылған профессор(доцент) ғылыми атағы	Қауымдастырылған профессор (доцент)
8	2311-6	ЖЖОКБҰ оқытушы, қауымдастырылған профессор (доцент), профессор	PhD докторантура, ғылыми дәрежесі немесе академиялық немесе PhD докторы дәрежесі/бейіні, ғылым кандидаты, ғылым докторы, қауымдастырылған профессор(доцент) ғылыми атағы	Қауымдастырылған профессор (доцент), профессор
8	2311-7	ЖЖОКБҰ оқытушы, профессор	PhD докторантура, PhD докторы академиялық дәрежесі, бейіні бойынша PhD докторы дәрежесі, ғылым кандидаты, ғылым докторы, профессор ғылыми атағы	Профессор
7-8	2371	Оқыту әдістемесінің кәсіби мамандары	Магистратура, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, PhD докторантура, PhD академиялық дәрежесі, бейін бойынша PhD дәрежесі	оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор), қауымдастырылған профессор, профессор
7-8	2372	Теология, дін және дінтану пәндерінің оқытушылары	Магистратура, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, PhD докторантура, PhD академиялық дәрежесі, бейін бойынша PhD дәрежесі	оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор), қауымдастырылған профессор, профессор
7-8	2373	Қосымша (формальды емес) білім беру оқытушылары	Бакалавриат, магистратура, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, PhD докторантура, PhD доктор.	оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор), қауымдастырылған

				профессор, профессор
7-8	2374	Арнайы білім беру оқытушылары	Бакалавриат, магистратура, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, PhD докторантура, PhD доктор.	оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор), қауымдастырылған профессор, профессор
7-8	2375	Қысқа мерзімді оқыту (даярлау), қайта даярлау және біліктілігін арттыру үшін кәсіби мамандар	Бакалавриат, магистратура, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, PhD докторантура, PhD доктор.	оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор), қауымдастырылған профессор, профессор
7-8	2379	Білім саласының кәсіби мамандары	Магистратура, ғылым магистрі немесе практикалық тәжірибесі бар мамандық, PhD докторантура, PhD академиялық дәрежесі, осы саладағы PhD дәрежесі	оқытушы, аға оқытушы (сеньор-лектор), қауымдастырылған профессор, профессор

СБШ-да ЖЖОКБҰ-ның бірінші басшысы (ректоры), функционалдық басшылары (проректорлары), деканы, кафедра меңгерушісі лауазымдарына тән жұмыс түрлерінің сипаттамасы ұсынылған. Лауазымдық нұсқаулықтарды әзірлеу кезінде олардың ұйымдастырушылық-техникалық шарттарын негізге ала отырып, нақты ЖЖОКБҰ-дағы тиісті лауазымға тән жұмыстардың тізбесін нақтылауға жол беріледі.

Аталған лауазымдар белгілі бір кәсіптер болып табылмайтындықтан, олар үшін кәсіби стандарттарды әзірлеу жоспарланбайды.

ЖЖОКБҰ -ның бірінші басшысы (ректор) -әкімшілік және алқалылық бірлігінің үйлесімі қағидаттары бойынша қолданыстағы заңдардың, нормативтік-құқықтық актілердің, жарғылық және ұжымдық шарттың негізінде ЖЖОКБҰ -ға тікелей басшылық жасайды. ЖЖОКБҰ дамытудың мақсаттары мен стратегиясын айқындайды, ЖЖОКБҰ дамытудың ұзақ мерзімді стратегиясын (стратегиялық жоспарлар мен даму жоспарлары) әзірлеуге және іске асыруға басшылықты қамтамасыз етеді, университеттің стратегиялық мақсаттарды жүзеге асырудағы қызметін үйлестіреді, университеттің стратегиялық даму бағыттары мен стратегиялық құжаттарының білім беру, индустриялық-инновациялық даму және т.б. саласындағы мемлекеттік тұжырымдамалармен немесе бағдарламалармен сәйкестігін қамтамасыз етеді, стратегиялық құжаттардың орындалуын бақылау бойынша жұмыстарды жоспарлауды және ұйымдастыруды жүзеге асырады, университеттің дамуы (миссиясы, саясаты, стратегиялық жоспары, бағдарламалары және т.б.) бойынша іс-шараларды бақылайды, ЖЖОКБҰ оқу, ғылыми, ұйымдастырушылық, шаруашылық және қаржы-шаруашылық қызметіне басшылық жасайды, қабылданған шешімдерге, материалдық құндылықтардың сақталуына және тиімді пайдаланылуына жауап береді.

Барлық құрылымдық бөлімшелердің жұмысын және тиімді өзара іс-қимылын ұйымдастырады, олардың қызметін әлеуметтік басымдықтарды және ел экономикасының мамандарға қажеттілігін ескере отырып, оқу және ғылыми үдерісті жетілдіруге бағыттайды, ЖЖОКБҰ алқалық органдарының (Ғылыми кеңес, ректорат, басқарма және басқа да органдар) жұмысын ұйымдастыруды қамтамасыз етеді, жоғары білікті мамандарды даярлау мақсатында оқу, ғылыми және тәрбие жұмысының сапасы мен тиімділігін қамтамасыз етеді. Ұйымның материалдық-техникалық базасы жоғары білімді дамыту саласындағы соңғы жетістіктерді ескере отырып, ЖЖОКБҰ штаттық кестесін жоспарлауды жүзеге асырады, оның ішінде құрылымдық бөлімшелер мен қызметкерлер санаттары (Әкімшілік-басқару персоналы, профессорлық-оқытушылық құрам, ішкі саясатты басқару, электронды қолтаңба) бойынша жұмысты басқарады, ЖЖОКБҰ құрылымын қалыптастырады, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпы білім беру стандарттары негізінде білім беру бағдарламаларын әзірлеуді ұйымдастырады, Ректорат пен Басқарма мүшелері арасында міндеттерді, сондай-ақ өкілеттік пен жауапкершілік салаларын бөледі. Жоғары оқу орындарын білікті кадрлармен қамтамасыз ету, профессорлық-оқытушылық құрамның және қызметкерлердің басқа да санаттарының біліктілігін арттыруды жүйелі түрде жүргізу бойынша шаралар қабылдайды. Кәсіби білімді пайдалану мен дамыту және тәжірибе алмасу, қолайлы және қауіпсіз еңбек жағдайларын жасау, еңбекті қорғау және қауіпсіздік талаптарын сақтау бойынша шараларды қамтамасыз етеді. ЖЖОКБҰ командасымен бірлесе отырып, әлеуметтік әріптестік қағидаттарына сүйене отырып, ұжымдық шартты әзірлеуді, жасасуды және орындауды, еңбек және өндірістік тәртіптің сақталуын қамтамасыз етеді, қызметкерлердің еңбек ынтасын, бастамасы мен белсенділігін дамытуға ықпал етеді. Білім беру мекемесінің қаржылық-шаруашылық, өндірістік-шаруашылық қызметінің мәселелерін өзіне берілген құқықтар шегінде шешеді, қызметтің жекелеген бағыттарын басқаруды басқа лауазымды тұлғаларға – функционалдық басшыларға (проректорларға), құрылымдық бөлімшелердің басшыларына және басқарма басшыларына ЖЖОКБҰ филиалдары, сондай-ақ функционалдық және әкімшілік бөлімшелеріне жүктейді. Қызметкерлерді жұмысқа қабылдауды, ауыстыруды және жұмыстан босатуды жүзеге асырады. Берілген өкілеттіктер шеңберінде бұйрықтар мен нұсқаулар шығарады. ЖЖОКБҰ -мен байланысты және білім беру саласындағы уәкілетті органмен және басқа да мемлекеттік және әкімшілік органдармен өзара іс-қимылды қамтамасыз етеді.

Функционалдық жетекшілер (проректорлар) қолданыстағы заңдардың, нормативтік құқықтық актілердің, жарғылық және ұжымдық шарттың негізінде ЖЖОКБҰ қызметінің жекелеген бағыттарын тікелей басқарады, жетекшілік ететін құрылымдық бөлімшелердің қызметін үйлестіреді: іс-шараларды стратегиялық және ағымдағы жоспарлау, университеттің стратегиялық даму жоспарын және операциялық жоспарын әзірлеу бойынша жұмысты басқарады, жетекшілік ететін құрылымдық

бөлімшелердің қызметін ұзақ мерзімді және ағымдағы жоспарлауды ұйымдастырады, халықаралық ESG стандарттарының қағидаттары бойынша сапаны қамтамасыз етудің ішкі жүйесін әзірлейді және енгізеді, ЖЖОКБҰ сырттай бағалау (аккредиттеу) рәсімін дайындау және өткізу, құрылымдық бөлімшелердің қызметін үйлестіру бойынша, білім беру қызметін лицензиялау бойынша жұмысты ұйымдастырады, жаңа ЖЖОКБҰ жобаларын ашу бойынша қызметін ұйымдастырады, комплеанс- саясатты әзірлеуге басшылық жасайды және комплеанс- тәуекелдерін азайту бойынша іс-шаралар жоспарын қарастырады, ЖЖОКБҰ ішкі нормативтік құжаттарының қолданыстағы заңнамаға сәйкестігіне, оның ішінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және құқықтық қайшылықтарды анықтау саласындағы талдауды жүзеге асырады, қолданыстағы заңнамаға сәйкес ЖЖОКБҰ қызметкерлерінің біліктілік сипаттамалары мен лауазымдарына қойылатын талаптарды әзірлеуге қатысады. заңнама, тиісті құрылымдық бөлімшелердің қызметін ағымдағы және перспективалық жоспарлауды ұйымдастырады; оқу қызметін жоспарлауды жүзеге асырады, білім беру бағдарламаларының іске асырылуын, оқу үдерісінің барлық бағыттарының тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз етеді, профессорлық-оқытушылық құрамның оқу жүктемесін, олардың педагогикалық қызметін бақылайды және реттейді, оқу пәндерінің каталогын бекітеді, оқу үдерісінің барлық бағыттарының тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз етеді; қызметті ғылыми-инновациялық жоспарлау жөніндегі жұмысты басқарады, университеттің ғылым мен инновациялар жөніндегі жұмысын жоспарлауды және ұйымдастыруды жүзеге асырады, ғылыми іс-шараларды ұйымдастырады, ғылыми-инновациялық қызметтің, халықаралық ынтымақтастықтың басым бағыттарын анықтайды, шетелдік білім және ғылыми ұйымдармен халықаралық ынтымақтастық туралы келісімдер жасасу бойынша ұсыныстар енгізеді; жаһандық құзыреттіліктерді – волонтерлік, азаматтық және әлеуметтік жауапкершілікті, көшбасшылық, коммуникацияны дамытуға бағытталған білім беру үдерісін жоспарлау және іске асыру процесін үйлестіреді, жеке тұлғаны тәрбиелеу, оқыту, дамыту және әлеуметтік қорғау, құқықтық білім беру жөніндегі іс-шаралар кешенін жүзеге асырады. студенттер, оқу-тәрбие жұмысы бойынша құрылымдық бөлімшелердің қызметін жоспарлау, студенттік өзін-өзі басқару және волонтерлар қозғалысы, орталықтардың, мәдени, спорттық және сауықтыру іс-шараларын жүзеге асыратын құрылымдық бөлімшелердің, театрлардың, клубтардың және т.б.жұмыстарын үйлестіру және бақылау қызметтерін атқарады; қабылданған шешімдердің салдары, мүліктің сақталуы мен тиімді пайдаланылуы үшін толық жауапкершілікті өз мойнына ала отырып, ЖЖОКБҰ ұйымдастырушылық, шаруашылық және қаржы-шаруашылық қызметін басқарады; жоғары білікті кадрлар даярлау мақсатында жоғары оқу орындары қызметінің сапасы мен тиімділігін, жоғары білімді дамытудағы соңғы жетістіктерді ескере отырып, материалдық-техникалық базаның заманауи деңгейін қамтамасыз етеді.

Декан факультеттің немесе жетекшілік ететін бөлімшенің даму

стратегиясын әзірлейді, жұмыс берушілермен сыртқы байланыстарды нығайтады және дамытады. Факультеттегі оқу, тәрбие және ғылыми жұмыстарды басқарады. Білім беру бағдарламаларын, оқу жоспарларын, оқу пәндерінің бағдарламаларын әзірлеу және енгізу жұмыстарын басқарады. Оқу үрдісін, оқу шеберханаларын және кәсіптік практиканы ұйымдастыруды бақылайды және реттейді. Студенттердің өздік жұмыстарын, оның ішінде оқытушының жетекшілігімен студенттердің өзіндік жұмыстарын және студенттердің жеке оқу жоспарларының орындалуын бақылауды ұйымдастырады. Оқу процесін ғылыми-әдістемелік және оқу-әдістемелік қамтамасыз етуді құрылымдау бойынша жұмысты ұйымдастырады. Мамандарды дайындау үшін факультеттің ішкі сапа жүйесін әзірлейді. Пәндердің жұмыс оқу жоспарлары мен силлабустарын, студенттердің жеке оқу жоспарларын бекітеді. Кәсіптік бағдар беруді және студенттерді қабылдауды ұйымдастырады және жүргізеді. Студенттерді курстан курсқа ауыстыру үшін өтінімдер дайындайды. Студенттерді емтихан сессияларына жіберуді қамтамасыз етеді. Емтихандарды ертерек тапсыруға және қайта тапсыруға рұқсат береді. Студенттерді оқуға қабылдау, оқудан шығару және қайта қалпына келтіру үшін мәлімхат ұсынады. Білім алушыларды қорытынды аттестаттауға жіберу туралы бұйрық шығарады. Кафедраларда, зертханаларда, ғылыми студенттік үйірмелерде, ғылыми студенттік қоғамдарда жүргізілетін студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарына жалпы басшылықты қамтамасыз етеді. Факультет түлектерімен байланысын ұйымдастырады. Оқытудың жаңа технологияларын енгізуді және оқушылардың оқу жетістіктерін бағалауды қамтамасыз етеді. Ведомствоаралық оқу-әдістемелік кеңестер, семинарлар, ғылыми және ғылыми-әдістемелік кеңестер мен конференциялар ұйымдастырады және өткізеді.

Кафедра меңгерушісі кадрларды даярлау және білім беру бағдарламаларының жетекшілік ететін бағыттары бойынша бөлімнің даму стратегиясын әзірлейді, жұмыс берушілермен сыртқы байланыстарды нығайтады және дамытады. Кадрларды даярлау бағыттары бойынша білім беру қызметтері нарығын және еңбек нарығын зерттейді. Кафедраның оқу жұмысының көлемін (оқу жүктемесін) жоспарлауды жүзеге асырады. Оқытушылар мен кафедраның басқа қызметкерлері арасында оқу жүктемесі мен функционалдық міндеттерін бөледі және олардың уақытылы және сапалы орындалуын бақылайды. Оқытудың барлық нысандары бойынша оқу сабақтарының барлық түрлерін ұйымдастырады, магистранттар мен PhD докторанттарының курстық және дипломдық жобаларын, ғылыми-зерттеу жұмыстарын және диссертацияларын басқарады. Оқу сабақтарын өткізу кезінде заманауи технологиялар мен оқытудың интерактивті әдістерін қолдануды қамтамасыз етеді. Студенттердің оқу-тәрбие, өндірістік және педагогикалық тәжірибесіне жалпы басшылықты қамтамасыз етеді. Кафедрада ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастырады, қорғауға жіберілген диссертацияларды қарастырады. Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарына жетекшілік етеді. Аяқталған ғылыми жобаларды және олардың

соңғы нәтижелерін немесе олардың орындалуын талқылауды ұйымдастырады. Кафедра бойынша оқулықтарды, оқу-әдістемелік кешендер мен оқу-әдістемелік кешендерді дайындауды ұйымдастырады және тікелей қатысады. Ғылыми нәтижелерді жариялауға мүмкіндік береді. Қызметкерлердің оқу, ғылыми, әдістемелік жұмысының және тәрбие жұмысының жоспарлы және ағымдағы мәселелерін талқылау үшін кафедра мәжілістерін өткізеді. Кафедраның жұмыс жоспарларын және оқытушылардың жеке жұмыс жоспарларын бекітеді. Кафедра оқытушыларының жеке жоспарлары, олардың біліктілігін арттыру жоспары және қызметкерлердің басқа да жұмыс түрлерінің сапасы мен орындалуын бақылайды.

7. Саланың кәсіптік стандарттарының тізбесі: ағымдағы және әзірлеуге жоспарланған.

«Жоғары білім» тобы «Жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдары педагог қызметкерлерінің (ПОҚ) кәсіптік стандартымен үйлестіріледі. Қазақстан Республикасы ғылым және жоғары білім Министрінің 2023ж. 20 қарашасындағы №591 бұйрығы.

Әуе қорғанысындағы мұғалімдерге ВПО профессорлық-оқытушылық құрамы және оларға теңестірілген адамдар жатады. ЖЖОКБҰ-дағы педагогтерге теңестірілген лауазымдарға білім беру және оқу-тәрбие процесін ұйымдастырумен және өткізумен айналысатын адамдар: ректор, бірінші проректор, академиялық (оқу) жұмыс жөніндегі проректор, тәрбие жұмысы жөніндегі проректор, декан (және оған теңестірілген лауазымдар), деканның орынбасарлары, кафедра меңгерушісі (және оған теңестірілген лауазымдар), білім беру бағдарламалар, Академиялық қызмет департаментінің директоры (және оған теңестірілген лауазымдар), басшы Ресгитратор кеңсесі.

Стандарт келесі әрекеттер үшін қолданылады:

- 1) ЖЖОКБҰ педагогтердің (ПОҚ) кәсіби құзыреттіліктерін ортақ түсінуді қамтамасыз ету және қоғамның мүдделі тараптарын ақпараттандыру;
- 2) педагог кадрларды даярлау, қайта даярлау және олардың біліктілігін арттыру жөніндегі оқу нәтижелерін, білім беру бағдарламаларының мақсаттары мен мазмұнын айқындау;
- 3) педагогикалық қызметті жобалау және жүзеге асырудағы оқытушылардың кәсіби құзыреттіліктерінің сипаттамасы;
- 4) педагог кадрларды кәсіби қайта даярлау және олардың біліктілігін арттыру жүйесін дамыту;
- 5) оқытушылардың біліктілік талаптары мен еңбек қызметтерінің деңгейлерін белгілеу және бағалау.

8. Қорытынды және ұсыныстар:

Талдау нәтижелері бойынша: 6 кестеде көрсетілген Кәсіптердің ұлттық классификаторы 1223 «Даму, саясатты айқындау және қызметін жоспарлау саласындағы функционалдық басшылар (басшылар)», 1229 «Қаржылық-

шаруашылық және әкімшілік қызмет бойынша басқа да функционалдық басқарушылар (басшылар), 1345 «Білім беру саласындағы мамандандырылған бөлімшелердің басшылары (басшылары)» 237 «Білім беру саласындағы өзге де кәсіби мамандар» бөлімдеріне өзгерістер енгізу ұсынылады.

Кесте 6 – Кәсіптердің ұлттық классификаторы ұсынылатын өзгерістер

№	Код	Ұсынылған атаулар
Кәсіптердің ұлттық классификаторының 1223 бөліміне ұсынылған өзгертулер «Қызметті жоспарлау, саясатын анықтау және әзірлеу саласындағы функционалды басқарушы»		
1	1223-1	Қызметті жоспарлау, саясатын анықтау және әзірлеу саласындағы функционалды басқарушы (бірінші проректор)
2	1223-2	Академиялық (оқу) жұмыс (қызмет) жөніндегі функционалды жетекшілер (бірінші проректор)
3	1223-3	Әлеуметтік - тәрбие жұмысы (қызмет) жөніндегі функционалды жетекшілер (бірінші проректор)
4	1223-4	Ғылыми жұмыс (ғылым және инновация) жөніндегі функционалды жетекшілер (бірінші проректор)
1229 «Қаржы-шаруашылық және әкімшілік қызмет бойынша басқа функционалдық жетекшілер (басшылар)» тарауына ұсынылған өзгерістер		
1	1229-1	Басқа функционалды жетекшілер (проректорлар)
1345 «Білім беру саласындағы мамандандырылған бөлімшелердің жетекшілері (басшылары)» тарауына ұсынылған өзгерістер		
1	1345-1	Декан (факультет)
2	1345-2	Кафедра меңгерушісі
3	1345-3	Білім беру бағдарламасы жетекшісі
4	1345-4	ЖЖОКБҰ Басқа құрылымдық (академиялық) бөлімшелердің жетекшілері (басшылары).
Кәсіптердің ұлттық классификаторындағы 237 «Білім беру саласындағы басқа кәсіби мамандар» тарауына ұсынылған өзгерістер		
1	237-01	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының менеджері
2	237-02	Білім беру саласындағы менеджер-аналитик
3	237-03	Академиялық комплаенс-офицер
4	237-04	Цифрлық офицер
5	237-05	Қоғаммен байланыс жөніндегі менеджер
6	237-06	Әлеуметтік қызмет менеджері
7	237-07	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының маркетинг-менеджері
8	237-08	Жобалар менеджері
9	2379-1-001	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының әдіскері
10	2379-1-002	Білім беру бағдарламаларын үйлестіруші
11	2379-1-003	Кеңсе- Тіркеу жетекшісі
12	2379-1-004	Бас Тіркеуші
13	2379-1-005	Тіркеуші

14	2379-1-006	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының эдвайзері
15	2379-1-007	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының супервайзері
16	2379-1-008	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының тьюторы
17	2379-1-009	Студенттердің академиялық ұтқырлық менеджері
18	2379-1-010	Халықаралық студенттер менеджері
19	2379-1-011	Стартап, жобалар менторы
20	2379-1-012	АСМ-тренер
21	2379-1-013	CTF тренер
22	2379-1-014	Әдіскер-ментор
23	2379-1-015	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының профориентаторы
24	2379-9-004	Білім беру саласындағы зерттеуші
25	2379-9-005	Ғылыми қызметкер
26	2379-9-006	Кіші ғылыми қызметкер
27	2379-9-007	Аға ғылыми қызметкер
28	2379-9-008	Оқытушы зерттеуші
29	2379-9-009	Профессор зерттеуші
30	2379-9-010	Еңбек сіңірген (Emeritus) профессор

9. СБШ біліктілік деңгейлерін кестелік форматта сипаттау (кесте 7).

Кесте 7 - «Жоғары білім» тобына арналған салалық біліктілік шеңберінің біліктілік деңгейлерін сипаттау.

Кәсіптердің ұлттық классификаторы	СБШ деңгейлері	ҰБШ деңгейлері	Кезеңдер	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (соның ішінде жауапкершілік саласы)	Білімі	Дағдылар (машықтану)	Тұлғалық құзіреттіліктер
1	2	3	4	5	6	7	8
Тарау 1. Байланысты және түпкілікті басқару процестері							
1210-0 Мекемелер, ұйымдар мен кәсіпорындардың бірінші басшылары 1220-0 Функционалдық жетекшілер	8	8	Бастау және жою спарлау	Басқару	Кәсіби қызмет саласын, сонымен қатар қаржы, маркетинг, халықаралық нарықтарды білу. Стратегияны, ірі институционалд	Кәсіпорын стратегиясын әзірлеу, өзгерту, ұзақ мерзімді және көп еңбекті қажет ететін тапсырмаларды шешу, әртүрлі ақпаратты талдау, тәуекелдерді өлшеу,	Дербестік: құрылымсыз ортада ірі институционалдық құрылымдар деңгейінде шешім қабылдау және жауапкершілікпен процестер мен

1345-0 Білім беру саласындағы мамандандырылған бөлімшелердің жетекшілері (басшылары).					ық құрылымдар деңгейінде кәсіпорынның процестерін және қызметін басқаруды білу.	мотивацияны жоғалтпай және сапаны төмендетпеу дағдыларын көрсетеді. Өртүрлі деңгейдегі командаларды құруға және дамытуға қабілетті. Идеяларды тудыру, инновациялық қызмет нәтижелерін болжау, кәсіби салада ауқымды өзгерістерді жүзеге асыру, күрделі өндірістік және ғылыми процестерді басқару қабілеті бар. Кәсіби салада ауқымды өзгерістерді жүзеге асыру және күрделі өндірістік және ғылыми процестерді басқаруға қабілетті.	әрекеттерді басқару стратегиясын анықтауды қамтитын басқару қызметі.
Тарау 2. Салалық процестер (салалық шекараларды анықтау)							
2311-0 ЖЖОКБҰ-ның профессорлық-оқытушының құрамы		7,8,7,8		Негізгі өндіріс	Біледі: 1. ЖЖОКБҰ оқу және ғылыми процестерді жоспарлау мен ұйымдастырудың негізгі талаптары; 2. Оқытылатын пәндердің мазмұны, студентке бағытталған оқыту және бағалау принциптері. 3. тәжірибеге бағытталған оқыту әдістері мен технологиялары; 4. Мамандық саласындағы заманауи тенденциялар (жоғары оқу орындарына дайындық бағыты	Орындай алады: 1. студентке бағдарланған оқыту және бағалау принциптерін ескере отырып оқу сабақтарын ұйымдастыру және өткізу; 2. Білім, ғылым және инновация интеграциясын ескере отырып, оқытылатын пәндер бойынша оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеу; 3. Сандық технологияларды пайдалана отырып, бакалавриат студенттеріне кері байланыс орнату. 4. оқу сабақтарын өткізу кезінде мамандықтың (жоғары білім саласында)	Мейірімділік, көпшілдік, эмпатия, күйзеліске төзімділік, эмоционалды тепе-теңдік, кәсіби және әлеуметтік жауапкершілік, оқыту және зерттеу дағдыларын дамыту қабілеті

				бойынша). 5. қазіргі ғылымның философиясы мен әдіснамасы; 6. ғылыми зерттеулерді жүргізу кезіндегі этикалық нормаларды сақтау. 7. магистранттар мен докторанттарға арналған ғылыми зерттеулердің ерекшеліктерін біледі; 8. бакалавриат, магистрант және докторанттардың ғылыми зерттеулерге ынтасын және белсенділігін арттыру стратегияларын біледі.	ерекшеліктерін ескеру; 5. Мамандықтағы жаңалықтарды (жоғары білім беру бағыты бойынша) оқу процесіне экстраполяциялау (тарату). 6. Бакалавриат, магистратура және докторанттардың ғылыми-зерттеу дағдыларының диагностикасын жүргізу; 7. Бакалавриат, магистрант және докторанттардың жариялау қызметін қоса алғанда, зерттеулерді дамыту және қолдау стратегияларын қолдану. 8. Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды, соның ішінде пәнаралық, халықаралық (зерттеу нәтижелерін кейіннен коммерцияландырумен) жүзеге асыруға басшылық ету және/немесе қатысу; 9. Зерттеу нәтижелерін іс жүзінде енгізу үшін ішкі және сыртқы ғылыми мектептермен/орталықтармен бірлескен ынтымақтастық орнату.	
Тарау 3. Салааралық процестер						
237 Білім берудегі басқа кәсіби мамандар	7,8	7,8	Қосымша өндірістер	Біледі: 1. ЖЖОКБҰ оқу және ғылыми процесті жоспарлау мен ұйымдастырудың негізгі талаптары; 2. Оқытылатын	Орындай алады: 1. студентке бағдарланған оқыту және бағалау принциптерін ескеріп отырып оқу сабақтарын ұйымдастыру және өткізу;	Мейірімділік, көпшілдік, эмпатия, күйзеліске төзімділік, эмоционалды тепе-теңдік, кәсіби және әлеуметтік жауапкершілік, оқыту және зерттеу

					пәндердің мазмұны, студентке бағытталған оқыту және бағалау принциптері. 3. тәжірибеге бағытталған оқыту әдістері мен технологиялары; 4. Мамандық саласындағы заманауи тенденциялар (жоғары оқу орындарына дайындық бағыты бойынша).	2. Білім, ғылым және инновация интеграциясын ескере отырып, оқытылатын пәндер бойынша оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеу; 3. Сандық технологияларды пайдалана отырып, оқушыларға кері байланыс орнату. 4. оқу сабақтарын өткізу кезінде кәсіптің (жоғары білім саласында) ерекшеліктерін ескеру; 5. Мамандықтағы жаңалықтарды (жоғары білім беру бағыты бойынша) оқу процесіне экстраполяциялау.	дағдыларын дамыту қабілеті
--	--	--	--	--	--	---	----------------------------

10. Кәсіби топтардағы кәсіптерді көрсететін кәсіби біліктіліктің функционалдық картасы (кесте 8)

Кесте 8 - Кәсіби топтардағы кәсіптерді көрсететін кәсіби біліктіліктің функционалдық картасы

СБШ деңгейі	Кәсіптердің ұлттық классификаторы бойынша кәсіби топтар «Корпоративті сектордағы (бірінші және функционалдық) жетекшілер» кәсіби тобы		
8	1210-0 Мекемелер, ұйымдар мен кәсіпорындардың бірінші басшылары	Ректор	
7-8	1220-0 Функционалдық жетекшілер	Провост (жоғары әкімшілік қызмет)	Проректор
7-8	1345-0 Жоғары білім саласындағы мамандандырылған бөлімдердің жетекшілері (басшылары).	Декан (оған теңестірілген қызметкерлер)	Кафедра меңгерушісі (оған теңестірілген қызметкерлер)
7-8	1345-0 Жоғары білім саласындағы мамандандырылған бөлімдердің жетекшілері (басшылары).	ЖЖОКБҰ менеджері	

СБШ деңгейі	Кәсіптердің ұлттық классификаторы бойынша кәсіби топтар				
	«Білім беру саласындағы кәсіби мамандар» кәсіби тобы				
8	2311-0 ЖЖОКБҰ профессор-оқытушылар құрамы	Профессор	Қауымдастырылған профессор (доцент)	Профессор ассистенті	
7-8	2311-0 ЖЖОКБҰ профессор-оқытушылар құрамы	Аға оқытушы (сеньор-лектор)	Оқытушы	Оқытушы-ассистент	
7-8	2329-0 ЖЖОКБҰ басқа профессор-оқытушылар құрамы	Профессор исследователь	Оқытушы зерттеуші		Ағылыми қызметкер
7	2329-0 ЖЖОКБҰ басқа профессор-оқытушылар құрамы	Младший научный сотрудник	Ғылыми қызметкер	Білім беру саласындағы зерттеуші	

СБШ деңгейі	Кәсіптердің ұлттық классификаторы бойынша кәсіби топтар					
	«Білім беру саласының басқа кәсіби мамандары» кәсіби тобы					
7-8	2371 Оқыту әдістемесінің кәсіби мамандары	Аға оқытушы	Оқытушы	Оқытушы - ассистент	Аға оқытушы	Оқытушы
7-8	2372 Теология, дін және дінтану пәндерінің мұғалімдері	Профессор	Қауымдастырылған профессор (доцент)	Профессор ассистенті	Профессор	Қауымдастырылған профессор (доцент)
7-8	2347 Арнайы білім беру саласындағы оқытушылар	Профессор	Қауымдастырылған профессор (доцент)	Профессор ассистенті	Профессор	Қауымдастырылған профессор (доцент)
7-8	2375 Қысқа мерзімді оқыту (тренингтер), қайта даярлау және біліктілікті арттыруды жүзеге асыратын кәсіби мамандар	Аға оқытушы	Оқытушы	Оқытушы - ассистент	Аға оқытушы	Оқытушы
7-8	2373 Қосымша білім беру оқытушылары (формальды емес білім беру	Аға оқытушы	Оқытушы	Оқытушы - ассистент	Аға оқытушы	Оқытушы

11. Кәсіптердің халықаралық стандартты классификациясын ескере отырып жасақталған, СБШ және Кәсіптердің ұлттық классификаторы кәсіптік біліктілік картасы 2008 ж. (ISCO-08) (қосымша 1).